

65192

30.

V znamenju mirú.

Povest.

SPISAL

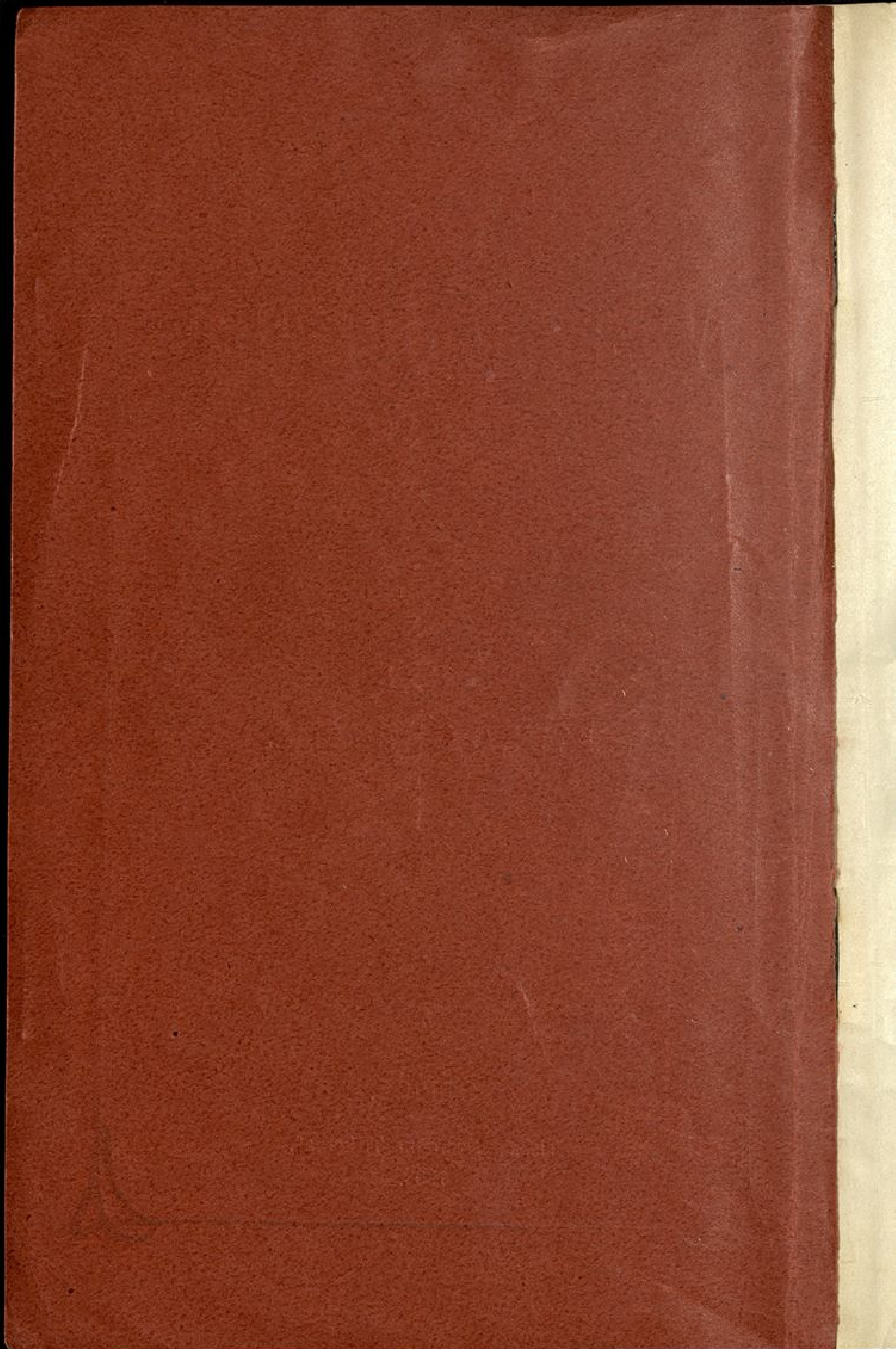
JANKO BRAZINA.

GORICA.

Tiskala „Narodna Tiskarna“.

1905.

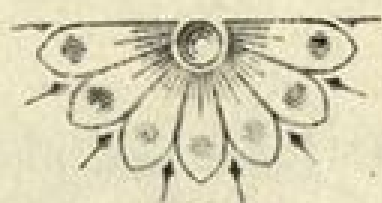
V znamenju mirú.

Povest.

SPISAL

JANKO BRAZINA.

J. Brazina

GORICA.

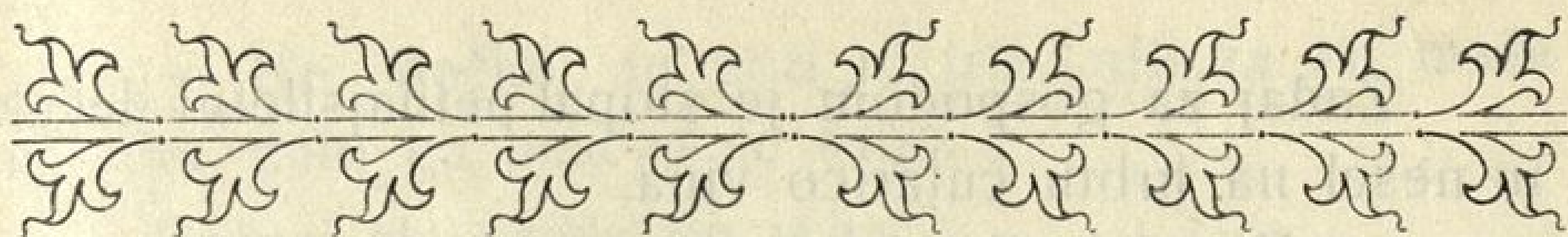
Tiskala „Narodna Tiskarna“.

1905.

65192

030003958

I.

Skoro 150 let je že preteklo od onega časa. Nikogar izmed takrat živečih ni več med nami, vsi so šli že v večnost, od koder ni vrnitve.

Bilo je že pod zimo, megla je pokrivala staro-davno glavo našega Čavnja. Hladen veter je pihal z gorâ po dolini in zadnji gorski vrhovi so bili že belkasti od ivja in srena. Solnce je lezlo proti zatonu in z vrha Gore se je videlo kot žareča kroglja, ki je lezla počasi doli v morsko vodovje, ki se razprostira tam onstran Krasa.

Po stezi, ki vodi preko skalovite Rebri, je stopal mož srednjih let v duhovski obleki. Lice mu je bilo razgreto in videlo se je, da ni vajen takih potij. Ozrl se je proti vrhu, potem zopet zavil po stezi preko pečine, ki je molela divje nad pot ter grozila vsakogar podreti. Tu pa tam je odletel kak kamenček in letel doli po osipu; zajec, ki je tičal tam v grmu, se je splašil in skakaje odnesel pete za greben na varno.

— Nič se ne boj, nič, dejal je duhovnik sam sè sabo. Ne nosim ti smrti, mir je to, kar nesem v ta kraj, mir, kakor so ga oznanovali angeli na višavah.

Zadaj za gospodom je stopal petnajstletni deček in nesel na hrbtu čutarico vina.

— Franček, dejal je gospod, ali ti je težko?

— O ne stric, lahko nesem, saj ni dosti.

In stopala sta dalje proti vrhu...

Gospod — ime mu je bilo Anton Lokar — je bil novi dušni pastir na Gori, kjer že tri leta ni bilo duhovna. Deček je bil njegov nečak, sin pokojne sestre; očeta ne matere ni imel več, stric se je usmilil sirote in ga vzel k sebi.

Tiho sta stopala naša dva znanca!

Deček si je mislil svoje stvari, gospod Anton je tudi imel polno glavo skrbij, kaj in kako bo na novem mestu,

— Vi in nobeden drugi ni za tam, tako mu je dejal škof, ko ga je odločil za to mesto. Vi poznate ljudi na deželi, Vi razumete, kako je treba ravnati z njimi. To ljudstvo gori je dobro, zlato srce ima pod trdo skorjo. Ne bojte se te skorje, srce naj Vam bode več kot vse drugo. Nesite mir tem ljudem, nesite jim nauk Kristusov, ki pravi: Ljubite se med seboj!

Tako mu je dejal škof — in tako hoče tudi delati, po tem se hoče ravnati. Tri leta ti ljudje že niso slišali besede božje, tri leta gospodari tam gori le kruta roka grofovskega oskrbnika, ki je, kakor se sliši, nemškega rodu in menda celo luteranec. A sedaj bode drugače, ta rod tu gori mora zopet začeti krščansko življenje, ti ljudje morajo zopet priti do svojih pravic, do tega, kar jim tiče po človeških in božjih postavah.

— Stric, dejal je deček, zakaj pa neseva vino? Ali tam gori ne raste trta?

— Ne, dečko, tu gori ni trte, niti za sv. maše ni vina, zato ga neseva sè sabo.

Počasi sta prišla do vrha.

Po dolini pod njima je že bilo mračno, hladen veter je vlekel doli od Golakov. Oba sta se vstavila na robu in se ozrla doli.

Dolina — ta krasna vipavska dolina — je ležala razprostrta pred njima. Vasi in hiše so se še dobro razločevale, tudi bela cesta se je še videla tam doli. Slišalo se je tu pa tam vriskanje pastirjev, včasih tudi šumenje vodâ — Lokavščka in Hublja — ki se penita tam doli.

In sredi tam je bilo visoko zidovje — mesto Križ. Tam so bili uradi, tam so stanovali grofi, ki so gospodovali daleč tam okoli. Druge vasice tam okoli so bile takrat brez pomena, Križ — mesto Križ je bila vipavska metropola.

Oko gospoda Antona je gledalo mirno doli to krasno sliko, in ko je zazvonilo tam daleč Ave Marija, se je mož odkril in tiha molitev je privrela iz srca...

Prekrižal se je zopet in pokril.

— Sedaj si tu, dejal je sam sè sabo — oddaljen si tu od ljudi, od sveta — tvoj svet bode sedaj tu, tu bodeš živel, tu morda te zagrebejo v to gorsko zemljico...

Otresel se je hitro zadnje misli, lice njegovo je dobilo zopet oni odločni, možati izraz, ki je bil za hip izginil z duhovnikovega obraza.

— Pojdiva, sedaj bova kmalu tam; zdi se mi, da cerkvica ni več daleč.

Stopala sta dalje med košatimi bukvami, ki so dandanes že izginile od tam, le pot je še vedno tako skalovita in nerodna kot je bila takrat.

Temno je že bilo in Franček se je stisnil bliže k stricu; strah ga je bilo skoro teh velikih dreves, ki so tako košato stala ob potu.

Prišla sta na plano, tam konec ravani je stala cerkvica, bolj podobna mali kapelici; ob cerkvici je bila še jedna mala hišica, to je bil novi dom gospoda Antona.

Že sta bila blizu tam, kar je deček naenkrat potegnul strica za suknjo.

— Stric, glejte tam, volk leti čez travnik.

— Glej ga, glej, dejal je stric, zakričal je za bežečim volkom, ki je kmalu izginil v goščavi.

Pred hišico sta se vstavila, vrata so bila zaprta.

Pogledala sta okoli sebe, a v tem hipu je priletela postarna ženica okoli vogla z velikim ključem v roki.

— Dobr večer jim Buh dej, gasput, pozdravila je gospoda. Njega nej doma zdej, jest sm jih vidla jen sm vadle dela, de grejo ta novi gasput, zatu sm prnesla ključ. Tako je ščebetala ženica, žena prejšnjega cerkovnika, ki je še sedaj hranil ključe.

Odprla je vrata — naša dva popotnika sta vstopila v zaduhlo sobo...

— Buh bodi zahvalen, de so li gasput spet to; zdej bo že spet vse dobru. Buh jen sveta Marija...

Ženica je tiho šepetala zahvalno molitev...

II.

Ob istem času sta sedela pred kovačnico Sedejevega Jernejčka dva možaka. Jeden je bil že postaren, in sivi lasje so mu viseli po vratu doli do suknene domače suknje. Telovnik je imel zapet do podvrata in cela vrsta srebrnih gumbov se mu je bliščala na prsih. Hlače so bile irhaste, do kolen, in vsa postava je tičala v visokih nagubanih škornjih. To je bil kmet Luknjičar, sosed Sedejev. Posestvo njegovo je ležalo malo nižje pod Sedejevo hišo, ki je bila nekoliko bolj v bregu med smrekami in debelimi bukvami.

Drugi je bil kovač, Sedejev Jernejček. Bil je golorok in črn usnjat predpasnik mu je obdajal prednjo stran života. Kadil je iz male pipice in sedel nasproti Luknjičarju na debelem tnalu, oni pa na stari brosnici.

— Veš, Jernejček, dejal je sosed, ki si je natlačil pipo iz njegovega mehurja, nekaj novega se je danes zgodilo, kar se ti še sanja ne.

— Kaj pa neki?

— Bil sem prej tam doli na vrhu, že veš, tam, kjer sva te dni nastavila skopce za volke in lisice. Pa gledal sem, ali se je kaj vlovilo, a sam šentak vedi, kako je to, skopec je že zletel skupaj — a vlovilo se ni nič. Pa gledam potem tja doli po dolini in po Rebri — pa glej, kaj vidim? Kaj deš, Jernejček?

— I stric, le povejte naprej!

— Vidiš, gledam tako in gledam, kar opazim, da gresta gori po stezi dva človeka. Jeden je imel

tako dolgo črno suktnjo, kot pokojni gospod, ki je pred tremi leti umrl. Vidiš, jaz mislim, da se nas je Bog zopet usmilil in nam poslal spet pastirja.

Kovač je poslušal napeto, lice mu je bilo videti veselo.

— Kaj, vi ste videli gospoda, vi stric?

— Šentak, prav videl ga nisem, a jaz mislim, da ni mogoče drugače.

— Veste, stric, če je res, potem se bo še kaj obrnilo na bolje tu pri nas. Sedaj tako ni več mogoče shajati. Oskrbnik in njegovi hlapci, to so uprav samega črnega pomočniki, Bog mi greh odpusti. Prej se je še bal gospoda, prej ni delal tako z nami, a sedaj ni nič varno pred njim in pred njegovimi hlapci.

— Prav praviš, Jernejče. Grof doli v Križu ve ali ne ve, kdo nam bi to povedal? Morda ga tudi doma ni — ta gospodari tu kakor ravno hoče. Ono leto, ko so se bili šli trije pritožiti k grofu, je dejal baje hlapec doli, da ga ni doma in pse je nagnal proti njim. Kaj si hočeš potem?

— Bi že bilo, bi. — No, sedaj če pride novi gospod, sedaj bo drugače. Jaz upam, da bo tak kot stari in bo krotil tega človeka, da nam ne bo delal krivice.

— Jej, ljubček, tako je, Nmec je Nmec in ta Berger je tudi Nmec in še brez vse vere menda, kajti na vse svete praznike dirja okoli po gozdu za zverino. Po zimi naj bi še lovil, a po leti. Ti sveta Trojica, lani mi je vse žito potlačil s tisto drajuo in lepo tiho sem moral biti, da me ni dal še ošvrkati.

— Veste, stric, dejal je kovač, mi bi si lahko sami pomagali. Trideset hiš je tu in možakarjev precej.

Zakaj bi se bali teh desetih hlapcev in Bergerja. Sami smo tudi dosti krivi, spodili bi ga, čez vrh bi ga nagnali, da bi več ne videl naše zemlje.

— Za sam šentak, ne gre tako, ne gre. Starček je imel bolj mirno kri, vstrašil se je, ko je slišal, kaj misli kovač in skušal ga je pomiriti. — Bo že Bog dal, bo. Sedaj bo tako boljše, dejal je, sedaj ko imamo spet pastirja med sabo.

Trden mrak se je že naredil, ko sta ta dva končala svoje razgovore.

— No, pa lahko noč, lahko noč, dejal je starček ter se odpravil po stezi proti domu.

— Lahko noč tudi vam, odgovoril je kovač.

Zaprl je potem kovačnico, stopil v hišo in zapahnil vrata. Prižgal je potem malo lojevo svečo in se odpravil k počitku.

Že slečen stopil je k oknu, od koder se je videlo tja na hribček, kjer je bila grofovska pristava, tri velike, trdo zidane hiše, obdane z debelim zidom. V jedni je stanoval oskrbnik in hlapci, v drugi so bili hlevi in tretja je bila shramba za žito.

Tam so imeli še luč, skozi grmovje je bilo videti malo svetlikanje, a kovača to ni motilo, njegov pogled je silil dalje čez hribec, tja do dolinice, kjer je stala cerkvica.

Tam je bilo vse njegovo upanje, tolažil se je sedaj s prihodom novega duhovna, češ, sedaj bodo prišli lepši časi.

— Bog te sprejmi med nami, dejal je kovač sam sè sabo in stopil potem od okna. Ozrl se je še po sobici, ali je vse v redu, poskušal še zapah na

vratih, potem pa vpihnil svečo in zlezel v nizko, slamnato posteljo.

Prekrižal se je potem ter zmolil molitve, kakor ga je naučila mati, ko je bil še majhen deček in je hodil ž njo v cerkev ob nedeljah. Sedaj starke ni bilo doma, pri hčeri je bila, ki je bila omožena tam za hribom, in kovač je bil sedaj sam gospodar in gospodinja. Bilo mu je trideset let in prav nič ni pogrešal matere v kuhinji. Koval je in koval, proti poludne pa si skuhal skledo žganecv, ki mu je ostala navadno še za večerjo.

III.

Nekako sredi vasice, ki je obsegala, kakor že rečeno, kakih 30 hiš, je stala pristava. Grofi, ki so stanovali v Sv. Križu ali tudi na drugih posestvih, so imeli tam svojega oskrbnika, ki je bil skoro neodvisen gospod. Bil je oddaljen od svojih gospodarjev in ti so se sploh jako malo brigali za te gorske kmete; da so dobili le gotovo mero desetine, pa je bilo dobro. Sicer pa sta se tudi oskrbnik in grofov pisar kaj rada razumela in desetina je šla pol oskrbniku in pol pisarju.

Isti dan je bilo, ko smo videli gospoda Antona, stopajočega gori po hribu. Nele Luknjičar, tudi jeden oskrbnikovih ljudij je to opazil in hitro je šel poročat novico svojemu gospodu.

— Sam vrag, pihal je ta, še tega je bilo treba ... Pa kje si ga videl? Morda se ti je le zdelo.

— Da, videl sem dobro. Tista črna flajda mu je frfetala v vetru, to sem videl, in take obleke drugi

človek ne nosi. Jaz mislim, da je takov le patron, kot je bil oni...

Hlapec je umolknil, gospod Berger, tako se je imenoval oskrbnik, je nagubančil čelo in oči so mu sijale divje izpod kosmatih obrvij.

— Po večerji se zberite vsi tu-le na dvorišču, dejal je potem ter odšel v svoje stanovanje.

Hlapci so ostali na dvoru, šalili se in pretvarjali.

Dekla je prišla zajemat vode in vreteno je škripalo tako nerodno in rezko, da je odmevalo po dvorišču.

— Ti Urša, vreteno je tako suho kot ti, dejal je jeden hlapcev, drugi so se zasmeli in gledali na deklo, ki se res ni mogla ponašati s posebno debelostjo.

— Molči, molči, ti grebljica nerodna, sebe glej, saj nisi nič boljši. Zasmejala se je in pokazala dve vrsti belih zob.

— Prav ti bodi, pusti dekle, da te ne objedó.

Hlapci so se smejali in krohotali po dvorišču, gori v svoji kamrici pa je sedel oskrbnik Berger in mislil težke misli.

— Sam hudič, dejal je, komaj sem se enega rešil, že je drugi tu. Jaz ne vem, kje se jemlje ta črna nesnaga, da je ne zmanjka. Sedaj sem si ravno malo opomogel, nikdo me ne nadleguje, sam svoj gospod sem — a tu ga vrag prinese tega črnca. Pa bo spet svojo godel, spet ropotal proti meni in me tožil pri škofu. — — In škof in grof se razumeta. — Že zadnjič mi je šla trda. Ljudi se ne bojim, čreda je, a če pride tak le vmes in jih začne podpirati proti meni, hm, tedaj smo končani... Prokleta, pa

dam se ne, ne, le naj pride, jaz mu pokažem, kedo je Berger, jaz . . .

Stopil je po sobi gori in doli, potem šel ven in tam na koncu mostovža poklical sestro

— Mina !

Vrata so se odprla, dekle krepkega, skoro vzraščenega telesa je stopilo ven

— Kaj hočeš ?

— Pojdi in ukaži deklam, naj dado h apcem piti. Pijó naj, da bodo veseli.

In odšel je zopet.

— Kaj neki ima nocoj, mislilo je dekle in šlo doli v kuhinjo.

Mina je bila sestra oskrbnikova, po telesu in duhu prava hči narave. Krepka in močna, nekoliko nežnejša kot brat, a tudi v njej je kipela ista kri, ki ni čutila za te ljudi, ampak je valovala proti njim. —

Spodaj na dvorišču je kmalu začelo veselo petje in vriskanje.

— Hej fantje, le pijmo ga, oskrbnik ima nekaj na srcu, zato vam ga privošči. Juhej!

In kolovratil je po dvorišču, drug za njim.

Oba hlapca sta se potem prijela za rame in začela prepevati od vinske trte in svatbe v Kani-galilejski.

Hrušč je postajal vedno močnejši, brantač za brantačem je prišel na dan in divja kri teh ljudij se je bolj razgrela. Jeden je privlekel deklo za pas tja k stari kameniti mizi in jo silil z vinom, drugi je prižigal suho bakljo, kajti mrak je že postal trden in gost, in svit, ki je odseval iz kuhinje na dvorišče, ni več zadostoval.

Oskrbnik je z okna opazoval svoje ljudi, in ko je videl, da so že dovolj dobre volje, je stopil doli med nje.

— Hej, fantje, le pijte, še ga dobimo. Desetino bomo te dni pobirali in v zameno dobimo doli od naših ljudij to sladko kapljo.

— Juhej, juhej!

— Fantje, poslušajte! Vi ste ljudje, moji domačini in na vas se zanesem. — Nov črnc je prišel danes, kakor ste slišali, a tudi ta nas ne bo uganjal, mi ga bomo ugnali, mi.

— Doli ž njim, doli! Pijani nemški hlapci so tulili od veselja, ko so slišali svojega gospoda.

— Le počasi, le mirno. Prenaglit se ne smemo, sicer bi bilo mrda slabši za nas.

— Juhej, juhej!

In obkolili so oskrbnika.

— Vsi kakor jeden morate biti trdni, niti jeden ne sme manjkati. Prisezite mi to!

Oči so mu sevale kakor oglje, nikdo se ni upal upirati temu pogledu.

— Vsi, vsi, kričali so hlapci, da je odmevalo daleč tja po okolici.

Dvignili so tri, štiri goreče baklje in njihovi obrazi so odsevali od smolnega plamena.

— Dobro, dečki, dobro — oskrbnik je pohvalil svoje ljudi in ukazal jim dati še pijače. —

Polnoč je že minula, baklje so pogorele, tu pa tam po dvoru so ležali hlapci in smrčali kakor za stavo.

Zunaj za plotom je lajal pes, luna je plavala po jasnem obnebjju...

IV.

Lepo jutro je bilo drugi dan vstalo izza gorâ, kakoršnih je le malo na jesen.

Solnce je prilezlo že na nebeški obok, pozlatilo je sivo glavo starega Čavnja, potem so šli žarki nižje in nižje in slednjič so se razsuli tudi nad lišami naših gorjanov.

Kovač je takrat že nabival po železu, da so iskre frčale na vse strani. Mudilo se mu je, šele pred par dnevi je dobil toliko novih naročil, da ni utegnil niti toliko narediti, kolikor so zahtevali od njega.

— Presneto, da bi ti ljudje vsaj prej prinesli, dejal je sam sè sabo in si obrisal pot z visokega čela. — A vse zadnji dan, potem pa delaj in naredi vsakemu hitro.

In koval je dalje, a naenkrat se je vstavil.

Kaj je bilo to? Zvonec? Da, čisto tak glas.

Sem od one strani, kjer je kapelica sv. Jožefa, je prihajal.

— Maša, šinilo je Jernejčetu v glavo. In vrgel je kladivo od sebe, odvezal je predpasnik in obleče sivo domačo suktnjo. Na glavo je nataknil polhovko in zaklenivši duri je hitel proti cerkvici. — —

Gospod Anton je vstal tisto jutro zgodaj in poskrbel vse potrebno za sv. daritev. Poklical je starega cerkovnika in ta ga je peljal v cerkev, kjer je bila v stranskem kotu stara omara.

— Tu notri so bukve in mašne srajce, dejal je ta in odprl vrata.

Iz omare je zadišalo po trohnelosti, mala siva miška je skočila čez pregrizeno mašno srajco.

— O ti golazen ti, še svetih reči ne pusti v miru, hudoval se je cerkovnik, in tako dobro sem bil zaprl pred tremi leti.

Gospod Anton se je nasmehnil, potegnil je misale s police, a tudi ta ni bil dosti na boljšem, tudi temu niso male glodalke prizanašale.

— Oh ježeš, ježeš, klical je cerkovnik, a gospod Anton ga ni dosti poslušal, pripravil je vse potrebno in poklical dečka, da bi mu stregel pri sv. maši.

Začela je sv. daritev, cerkovnik pa je zvonil in zvonil. Vlačil je za vlažno vrv in molil očenaš za očenašem . . .

Nikogar ni bilo v cerkvici, votlo je odmeval mašnikov: „Pax vobiscum“ od stene do stene. —

Kovač je ta čas stopal od doma.

Bil je lepe, močne postave, visoke rasti, kakor vsi Sedejevega rodu. Kostanjevi lasje so mu silili izpod sivkaste polhovke in rjavkaste oči so gledale ponosno tja v božji svet.

Šel je po strugi pod pristavo, ozrl se je parkrat tja gori, kjer je videl le gnezdo sovražnikovo.

— Le čakajte, dosti ne bodete več drli naših ljudij, mera vaših hudobij je menda polna.

Zavil je s planote v goščavo, a tu je naenkrat stala pred njim oskrbnikova sestra Mina.

Na rami je nesla vdobljeno lisico, za njo je stopal kosmat pes, ovčarske pasme.

Pogledala je kovača, nehote se ji je oko vstavilo na tej krepki moški postavi, ki je stala tako nevstrašno pred njo.

— Kam greš, kovač.

Pogledala ga je nekako zaničljivo, kakor bi se mu hotela rogati.

— Sicer ni treba, da bi ti odgovarjal, a ker že vprašaš, ti povem: v cerkev grem.

— Kam, v cerkev? Ja, sedaj je spet prišel takov črnosuknjar in zasmejala se je na glas, kakor bi bilo to tako smešno.

— Nič črnosuknjar — naš duhovni pastir je, ki nam nese pravi mir v vas, ki nam bode zaščitnik in varuh.

— Ta? Mi smo vam varuhi, kovač ti, mi. Brat moj, ta — —

— Ta ni nam nič. On nas stroji, kakor krznar lisičje kože, pravice nam ne da.

— Kaj? Ti se upaš, ti? Če jaz povem bratu, še danes te da pretepsti.

Lice ji je bilo rdeče od jeze in sramote, da se ji upa takov človek kaj takega reči. Psa bi naščuvala nanj — in vendar je bila brez moči proti temu človeku. Čutila je, da se mu mora vkloniti, a tega ni hotela pokazati za ves svet.

— Kovač, pazi dejala je še, pazi, da te brat moj ne zaloti, on bi te — —

— Nič bi ne, jaz nisem njegova živina. Oči kovač ni rad obračal v stran, tudi Mini nasproti se je pokazal ponosnega, samozavestnega.

Kakor jelka je stopal mimo nje, ona se tudi ni ozrla več nanj, hitela je proti domu. A nekov neprijeten čut ji je glodal dušo: ta se je ne boji, ta se ji postavi po robu. —

Kovač pa je hitel dalje, in prišel do kapelice. Zvonček gori nad streho je še trepetal, zadnji rahli zvoki so valovali po ozračju.

Vstopil je.

Pred bornim oltarjem je stal res mašnik, deček mu je stregel. Povzdigovanje je že minulo, sveta daritev je šla že proti koncu.

— Dominus vobiscum, in mašnik se je obrnil doli po kapelici. Lice se mu je razveselilo, oči so se mu zasvetile, ko je videl, da je vsaj eden slišal glas zvončeka, da je vsaj eden prišel k daritvi Gospodovi.

Zadaj za vratmi je klečal kovač, njegovo lice je bilo srečno, oči njegove vesele.

— Svoj mir nam daj Gospod, je molila njegova duša . . .

V.

Oskrbnik Berger je naznanil pobiranje desetine.

Ta posel je bil prijeten njemu in njegovim hlapcem, a ni bil prijeten gorskim kmetom, ki so hudo trpeli pod težo raznih davščin in oskrbnikove samovolje.

Na vse zgodaj so odšli hlapci s pristave, noseč s seboj vreče in koše, koje je nazaj moral nesti kmet napolnjene z nabranim blagom.

Pri prvi hiši so začeli.

Kmet je prinesel vse, kar je šlo gospodu, kakor je to zahtevala pravica in dolžnost, a oskrbnik ni bil zadovoljen.

— Hej, ti, koliko si pa poskril, koliko si nam utajil!

— Niti zrna ne, gospod oskrbnik, kakor je Bog v nebesih, ki me lahko kaznuje.

— Kaj? Pa se še hoče postavljati! Marš, hlapci, gori na kaščo, pa poberite, kar se gori dobi; jaz ga naučim, kdo je njegov gospod.

— Za božjo voljo, prosim, prosim, tarnal je kmetič, a nemška hlapčevska druhal je že ulomila v hišo in pobasala, kar se je le dalo.

— Prav ti bodi, dejal je oskrbnik, pa bi dal, kar nam gre; čemu pa tajiš žito?

— Gospod, vse kar — —

— Molč sedaj, pa oprtaj koš in nesi ga z nami. Glej, hlapci že gredo s kašče.

Ini so res pridrvili nazaj, obloženi z vsem, kar so mogli doseči.

Oko se je kmetiču zasolzilo, ko je videl, da bo treba spet stradati in stiskati želodec, da spet ne bo kaj pod zob.

Oprtil je koš, nesel svoje žulje požeruhu v grlo.

Šli so dalje.

Od hiše do hiše se je razlegal jok povsod je bil le strah, povsod le žalost. Nikdo se ni upal reči nič, kajti vedeli so, da je potem še slabejši. In tako je oskrbnik pobiral petkrat več kot desetino od vsega, hlapci so pa pokradli sploh kolikor so mogli.

Tam na koncu vasi je bila hišica stare Frke. Bila je udova brez otrok in že dokaj priletna.

Tudi tja je prišla druhal, in babnica je v strahu dala več kot desetino.

— Še, tu ni zadosti, kaj nas hočeš slepariti!

— Križ božji, zajavkala je starica, vse sem dala, kolikor je določeno in še več —

— Molči, tu nimaš govoriti!

— O Bog — — —

— Nič Bog, žita in drugega prinesi. Tu še manjka dosti.

Odšla je tresočih korakov in prinesla še nekaj, drugo so si hlapci vzeli sami.

— Bog te bo kaznoval, ti grdoba ti, požrešna, a še ni dobro tega izgovorila, ko jo je že hlapec lopnil po zobeh, da je skoro omahnila.

Drugi so se zasmeljali, trije, štirje kmetje pa, ki so nosili vreče za njimi, so gledali srepo pred se, in pesti so se jim stiskale, kakor bi hoteli vsak hip planiti na te ljudi, na te pijavke, ki jim sesajo kri iz života, ki jih molzejo kakor živino.

Pobiranje je bilo končano, oskrbnik je odšel naprej na pristavo in naročil hlapcem, kaj in kako.

Ti so potem signali še nekaj kmetov skupaj in začeli blago spravljati v razne posode in vreče. Jednaka žita so sesuli skupaj, mesnino stlačili v koše, in kokoši in piščance povezali, pa v košarice z njimi.

Kmetje, ki so morali to opravljati, so pač gledali kaj grdo in se jezili in togotili na oskrbnika in grofa, ki ne ve, kaj se tu dela, ki pa morda ni bil nič boljši kot njegov oskrbnik, ker sicer bi se bil za svoje ljudi, četudi jako odstranjene, vendar malo pobrigal.

So bili pač časi, kakoršnih Bog ne daj več nazaj, četudi so naši v nekaterih ozirih morda ravno tako slabi kot oni.

Kmetje so nesli vreče proti pristavi, hlapci so šli za njimi in se norčevali iz njih v svojem mešanem

jeziku. Pol so govorili še svoj nemški dijalekt, pol pa že slovensko.

Po poti gredé so srečali gospoda Antona.

Stopal je po stezi in si ogledoval kraje in hiše, ki so stale tu pa tam po bregu, ogledoval si je koščeke polja in še velike šume gozda, koje so danes že izsekane, kojih danes ni več na Gori.

— Hej, farman, kaj pa ti laziš tu-le kot lisica, zaklical mu je eden hlapcev.

— Točo dela, dejal je drugi.

— Ne norčujte se ljudje, morda pride čas, ko se vam ne bo ljubilo.

— Kaj pravi? Nam se ne bo ljubilo?

— Ti, Sep, dejal je jeden hlapcev drugemu, ta misli tu-le, da nas bo komandiral. Tristo biričev, še tega nam manjka!

— Ta nam gospodaril? Nikoli! Tu smo mi gospodarji, da veš, človeček, pa naš gospod oskrbnik. Ti nisi nič, tu nimaš nič kaj iskati. Že danes lahko zvežeš tvoja šila in kopita, pa pojdi.

Gospod Anton je šel molče dalje, kmetje so nesli vreče z žitom in hlapci so se surovo smejali za svečenikom.

VI.

Več dni je že preteklo, kar je bil gospod Anton na Gori.

Večinoma se je pečal s popravljanjem cerkvice, ki je bila v jako slabem stanju. Vrata skoro popolnoma strta, okna razbita, svete podobe nikjer nobene

cele. Streha ni bila dosti vredna, in voda je ob dežju curljala na večih krajih skozi osut in razdrapan obok.

— Franček, le potrudiva se, dejal je gospod, da bo kmalu lepše. Sedaj skoro ni, da bi sam Bog stanoval tu notri. Vidiš, tu je pač tako kot v Betlehemu, tu ni svetega blišča in krasote, tu je le priprostost, le siromaštvo.

— Stric, pa miši je vse polno, kjer je kaj obleke.

— Le pusti jih le, dečko. Bodo že šle — one niso, ki mi delajo preglavico — — —

In tako sta popravljala okna in čistila oltarno mizo. Dvoje svečnikov je bilo tu, a oba zamazana, da se ni več poznalo, iz kake kovine sta kovana.

— Bo že, bo že počasi. Saj Bog nam ne zameri, saj vidi našo dobro voljo — — —

Ko je bilo v kapelici vse malo očedeno in urejeno, sta užgala tudi svetilko, ki je visela na stari, vlažni vrvi od stropa doli v sredo cerkvice.

Tudi hišico sta morala popravljati.

Vse zapuščeno, vse zaduhlo. Nikjer ni bilo suhega prostora, a gospod Anton se ni pritoževal, s krščansko potrpežljivostjo je čistil svoje bivališče, pri čemur sta mu pomagala Franček in cerkovnik.

— Stric, ali zima bo, dejal je deček, okna je treba dobro zabiti in zamašiti luknjice, kajti drugače bo snežilo v sobo in kuhinjo.

— Bova že, bova — —

In dečko je nabral v obližju mahu, kojega so potem poteknili po luknjicah in tako zamašili uhode neprijetnemu gorskemu gostu, ki še sedaj rad sili skozi vsako špranjo pod streho.

Cerkovnik je potem privlekel nekaj hlodov in nakljal drvi, koje je potem zložil v taso pred hišico.

Kuhal si je gospod Anton sam, kuharice ni imel, in tako si je pomagal kakor je vedel in znal. Seveda se jedi na njegovi mizi niso posebno menjavale, a kar je bilo, to je šlo njemu in dečku v slast bolj kot mastna pečenka grofovske pojedine.

Proti večeru je bilo, ko je nekega dne gospod Anton stopal proti kovačevi hiši.

Hotel je obiskati tega človeka, ker je vedel, da je eden onih, ki so veseli njegovega prihoda.

— Dober večer ti Bog daj, kovač, dejal je, ko je prišel do kovačije.

— Bog daj, Bog daj, gospod. Prav veseli me, da ste se malo potrudili do mene. Dolgo že ni bilo Gospodovega poslanca pri moji hiši.

— Res dolgo, a upajmo, da se sedaj obrne na bolje. Bog bode že pomagal, nanj se zanesimo.

— Vidite, dejal je kovač in odložil kladivo, če bi te vere ne imeli, vse bi nas bil ta-le, in pokazal je proti pristavi, že pohrustal.

— Potrpi, kovač, ne prenašli se, dejal je gospod Anton na to.

— Ne, prenašim se ne, to ni moja stvar, raje potrpi, a morda pride tudi čas, ko človeka mine vsa potrpežljivost. — Vidite, tu pri nas so hude razmere. Ljudstvo je neodločno, pusti se vlačiti sem in tja, nikdo si ne upa nič. In če pride kdo, ki nas podpira proti tem pijavkam, tem nemškim naseljenecem, tedaj se ti že vzdignejo in gorjé mu. No, pa raje molčim — —

— Le govori, le, rad te poslušam in zato sem tu, da vam po mogočnosti prinesem mir, da vas podpiram duševno in tudi telesno. In upam, da bom to tudi dosegel, upam, da bo Bog blagoslovil delo mojih rok in da bom lahko pokazal čez nekaj časa na ta kraj z mirno vestjo, češ, glej, o Oče, skrbel sem zanje in Tvoj mir sem jim dal, kakor si nam zavkazal.

— Ej, gospod, jaz ne vem, če bo šlo tako hitro, ne vem. Bojim se za vas, morda vam že sedaj preti nevarnost, koje niti ne slutite.

— Od teh tam-le misliš? Sin moj, ti bodo prešli, in beseda Gospodova bode ostala.

— Res je, a vendar vam morda že prežé po življenju, morda — —

— Le pomiri se, ne bo hudega. Nič se ne boj zame . . . A čudno se mi zdi, da nikdo ne pride bliže k cerkvici; razun dveh treh še ni bilo nikogar.

— Bojé se, gospod, bojé. Oskrbnikovi hlapci pazijo gotovo na vsakega, ki bi hotel pri vas iskati pomoči, in jaz se le bojim — —

— Kaj se bojiš, govori, kovač!

— Veste, pred tremi leti smo se tudi zjediniili z gospodom; on nas je podpiral, in malo je manjkalo, da bi bili mi dosegli nekaj svojih pravic; a kar naenkrat je gospoda zmanjkalo; tam doli v Hudem žlebu smo ga dobili. Jaz vem, da ni umrl naravne smrti, oskrbnik — —

— Kovač, ne sodi, da ne boš sojen!

— Prav imate, a jaz le vem, kar drugim ni znano. Nikdo v vasi ne ve, vsi mislijo, da je gospod ponesrečil. In od takrat smo čreda brez pastirja;

oskrbnik nas molze in molze, njemu vse, nam pa nič, in črhniti ne sme nikdo besede.

— Res je, a upajmo, kovač, upajmo. Ne s silo, po pravični poti hočemo doseči to, kar nam gre. In to se bo zgodilo, veruj mi, to se bo zgodilo — —

Kmalu se je poslovil.

— V znamenju miru in ljubezni božje vam hočem biti pastir, je mrmral gospod Anton, korakajoč proti domu.

VII.

Nedelja popoldan.

Nekateri Gorjani so bili ta dan pri maši, nekateri so se bali oskrbnika in ostali lepo doma.

A popoldan so se zbrali pri kovaču, kakor se je to zgodilo že večkrat. Kovač je bil sicer še mlad, mnogo je bilo med sosedi starejših glav, a vendar so se radi zbirali pri njem na pomenek, in tudi njegova beseda je imela dokaj veljave.

Luknjičar, Lazar in kovač so že sedeli na tnalu pred hišo, ko je prišel še sosed Koreninec in za njim Bizjak in Poljanec.

Govorili so o letošnjem pridelku, pritoževali se čez desetino in oskrbnika.

— No, čakajte, možje, sedaj bo drugače. Sedaj imamo spet pastirja, on nas bo čuval in varoval naše pravice. Včeraj je bil tu pri meni in rečem vam, da takega pastirja še nismo imeli. Kakor sveto pismo pravi, bo tudi ta dal življenje za svoje ovce.

— Bog bodi zahvaljen, da nam je spet poslal tolažnika, spet poslal oporo, na katero se lahko na-

slanjamo, tako je vzdihnil stari Luknjičar in segnil za pas po mačji mehur s tobakom. — Pa ná, Jernejče, še ti si natlači. Dober je, od kontrabantarjev sem ga kupil one dni, ko so lezli tod mimo.

— Veste, možaki, dejal je potem Sedejev Jernejče, sedaj moramo še nekaj določiti. Gospod nima kaj jesti, da vam odkrito povem, nekaj mu bo treba prinesiti tja, ker drugače bo moral stradati na zimo. Prej je bilo odločeno toliko žita in mesa za gospoda, zdaj pobere vse oskrbnik in še mu ni zadosti.

— Treba je, treba, odgovorili so nekateri, a Lazar ni bil za to.

— No, Lazar, kaj pa ti molčiš, dejal je Bizjak.

— Ej, veste, ni varno, ni varno. Če bi zvedel ta-le lutrš, mi koj hišo požge, verujte mi, da res.

— Tako hudo ne bo, ti boš tudi nesel nekaj.

— Ne, jaz že ne. Dam vam že, a jaz ne bom nosil.

— Je pač tako, vzdihnil je kovač; ko je treba, da kaj dosežemo, tedaj ni nikogar, nikdo se ne gane. Tuj, nemški človek se redi od naših žuljev, to nam je čisto prav in nikdo se ne gane proti.

Možaki so pokašljevali. Lazar je vzel svojo pipo iz ust in pozdravil. Drugi so začeli odhajati za njim.

— Oh, ti ubogo ljudstvo ti, zakaj si tako potrpežljivo. To bo tvoj pogin, če se ne spreobrneš —.

Kovač je gledal zamišljen za odhajajočimi sosedi. Nekaj dni je preteklo.

Vse je bilo mirno, nikdo ni slutil nič hudega, tudi Poljanec ne, ki je poslal dečka s kosom slanine k gospodu Antonu.

Na potu ga je srečal Berger.

— Hej, dečko, kaj neseš?

— Nič — —

Otrok se je zbal in ni hotel povedati.

— Kaj, nič? Ali misliš, da spim? Fant, z mano se ne šali. In koj pokaži, razumeš!

Zaklel je nekaj po nemški in pasji bič je dvignil proti otroku.

— Kaj neseš?

— Me—me—so.

— Kam?

— Gos—po—po—du, odgovoril je deček jokaje.

— Ti si Poljančev, ni res?

— Ja, Lojzek Poljančev.

— No, le pojdi sedaj.

Dečko je veselo odkuril po cesti, ker ni bilo nič hujšega, a Berger je škrkal z zobmi in pihal kot kača.

— No, le čakaj, le čakaj, tebi bom še zakuril pod bedra, da bo veselje, ti modri Poljanec — —

Tako se je tudi zgodilo. Nihče ni vedel kedaj in kako, in že je gorelo pri Poljancu.

Iz vseh kotov so drvili ljudje skupaj, a gasiti niso mogli dosti, kozolec je bil že skoro uničen. Skoro vso vodo so porabili iz vodnjaka, da so za silo obvarovali hišo, ki je stala malo bolj v strani. Gospod Anton je tudi pomagal gasiti, povsod je bil ali s krepko roko ali z dobrim svetom.

Tolažil je potem nesrečno družino kolikor se je dalo, in ko je videl, da ni več nevarnosti, je odšel proti domu.

Ob cesti, ali bolje na kolovozu, je dobil Mino, sestro Bergerjevo.

Stala je na visoki skali in zrla tja proti pogorišču. Lice se ji je smejalo, videti je bilo, da je zadovoljna. Zaničljivo je pogledala potem duhovna, ko je opazila, da se ji približuje.

— Le smejaj se, le, a pride tudi tebi dan plačila. Tvoje lice ne bo vedno tako mlado, tako veselo, pride doba, ko boš tudi ti tarnala bridke solze.

— Jaz? Menda se motiš, ti čudak čudni.

— Ne pregreši se, dekle, da se ne boš kesalo pozneje. Veruj mi, da je nekdo nad nami, ki bo plačal vsakemu po svojem zasluženju.

— E, kaj me to briga, odgovorila je Mina, a lice ji ni bilo več tako razposajeno.

— Briga? Mora te brigati. Veseli se mladosti, kakor ptica v košatem logu, a pri tem ne pozabi na ono višjo moč, ki je nad nami — —

Odhajal je.

In dekle je stalo zamišljeno ob potu, a že hip na to je zaukala iz vsega grla — —

VIII.

Zima je bila, ena tistih hudih zim, ki so še sedaj v navadi na Gori. Nič boljše ni bilo takrat, kot je sedaj, snega je bilo cele kupe, kakor ga je navadno še vsako leto. Še jaz se spominjam, kako hudi mrazovi in snegovi so bili pred nekaj leti pri nas. Dobro vem, kako smo odkopavali strica Janeza iz hiše, kojo mu je bilo zametlo do strehe.

Ej, se ne pravi zastonj, da je pri nas zima celih 13 mesecev v letu. Še po letu ni nikdar posebno

toplo, toliko manj pa pred tolikimi leti, v času, ko se je vršila naša povest, kajti takrat so bili gozdovi, ki so danes žalibog dokaj izsekani, še veliki in košati.

Gospod Anton je sedel v svoji sobici, stara lončena peč v kotu je sicer razgrevala kolikor toliko stanovanje, a dosti le ni bilo. Zunaj je tulila burja, da je vse škripalo, veter se je zaganjal ob streho, da se je gugalo tramovje, in od stropa doli so visele debele ledene sveče. Snega je bilo pred hišo, da se je kar tema delala, in če je hotel gospod Anton pogledati ven na prosto, je moral stopiti na klop ob oknu, da je videl čez zamet, ki mu ga je nanesla burja po noči pred hišo.

Ropot pred vratmi je opozoril gospoda, da je nekdo tukaj. Vstal je in šel gledat k oknu. Nekaj se je gibalo zunaj v snegu, a razločiti ni mogel dolgo nič — šele čez nekaj časa je opazil tesno ob zidu kovača.

— Bog in sveti križ, to je res zlata vreden človek, dejal je duhovnik sam se sabo in hitel odpirat.

Velik kup snega se je zvalil skozi vrata, ko je vstopil kovač ves bel in omrznjen.

— Dober dan vam daj Bog, gospod Lokar! — Pa hudo je zunaj, hudo. Komaj sem prišel do vas, lopato sem del na ramo, ker sem vedel, da bo treba odkidati. Sedaj pa moram kar začeti. — Tu le sem prinesel še kos mesa, gotovo vam bo dobro došel.

— Bog ti povrni kovač, Bog blagoslovi tebe in tvoj rod, dejal je svečenik, in solza mu je prilezla po licu.

Vrata so se zaprla, zunaj pa je kovač delal in kidal sneg izpred hiše. Kmalu se je kup znižal,

svetloba je zopet prišla skozi mala okna. Ko je bilo vse končano, se je vrnil v hišo.

Sedla sta z gospodom k peči, Franček je prinesel kupico vina in košček suhega kruha.

— Jernejček, vzemi, dejal je gospod. Malo je, a kar imam, ti rad dam. Storil si mi že več kot vsi drugi tu, pošteno si zaslužil ta požirek.

— Ne, gospod, ne, branil se je kovač.

— No, ne bodi. Nimam dosti, drugemu ga ne morem več dati, a tebi ga rad dam, ker si se pošteno trudil. —

Pregovoril je slednjič kovača in vsak pol sta izpila iz čaše.

— Sedaj pa moram iti, čas bo, da pridem še pred mrakom domov. Volkov je sedaj vse polno in te dni je stric Gašpar jednega spihnil.

— Pa Bog s teboj in on naj ti povrne vse, kar si se zame potrudil.

— Z Bogom, dejal je kovač, vrgel lopato na ramo in korakal potem proti domu.

Preko Hriba, kjer je danes vse golo, je bila takrat košata šuma, pribežališče volkov in lisic, celó ris se je potikal takrat po naših krajih.

Kovač je molče gazil proli gozdu, veter je lomil vejevje, da je škripalo in se zvijalo. Že je bil skoraj skozi šumo, kar se mu zazdi, da nekaj tuli in laja za njim. Poslušal je, a burja je zagnala močnejše in glas se je izgubil v daljavi.

Stopil je korak dalje — a čuj, zopet tisto čudno zavijanje — vmes človeški glas in pasje lajanje.

— Tu ni pravevska reč, dejal je kovač, potegnil težko žlezno lopato z rame in stopil nazaj v goščavo.

Zopet se je slišal oni glas in sedaj dosti bližje — in vedno bližje.

— Bog sveti, to je volk!

In kovač je stisnil lopato s krepkimi rokami in stopal dalje.

Veter je zopet zagnal, vrtinec snega se je zasukal pred njim in za par trenutkov ni videl ničesar.

Ko je piš polegel, se je zopet ogledal; ono tuljenje je bilo čisto blizo, še par korakov in — zagledal je Mino.

Bila je vsa raztrgana in razkuštrana, veter je plesal z njenimi dolgimi lasmi, v roki je držala železen skopec. Divje se je branila proti razkačenemu volku, ki je skakal čez psa proti njej in jo že grabil za roke. Pes je bil ves krvav in objeden, a krepko se je še postavljaj v bran za svojo gospodinjo.

Nekak neprijeten čut se je polastil kovača — a le za hip in že trenutek pozneje ni videl več svoje sovražnice — videl je le žensko brez pomoči v smrtni nevarnosti.

Še korak je stopil bližje, vzdignil je težko lopato in ostro železo se je po robu zasekalo v volkovo glavo.

Zver je zatulila, zagnala se je še jedenkrat po koncu, a koj nato se je stegnila po belem snegu, kojega je krvavela temno-rdeča kri krvoloka.

Mina se je oddahnila, oko njeno je gledalo sedaj čisto drugače na kovača, kakor zadnjič in usta so ji šepetala: Hvala.

— Ni treba zahvale. To bi storil tudi brez nje, to je moja dolžnost.

In kovač se je obrnil ter korakal dalje proti domu.

— Nočeš zahvale, nočeš od mene, šepetale so ji ustne. In tako težko ji je bilo v duši, oko njeno je še dolgo zrlo za odhajajočim ...

IX.

Stric Gašpar je bil dober lovec, in kakor smo že čuli, je bil spilnil jednega izmed sivih krvolokov ono zimo,

— Hej, ljubka, dejal je, puško imam sicer slabo, a oko, o, to pa vidi, to pa to. In če mi le pride na strel, no, ta mi pa ne uide več.

In marsikak večer ni videl postelje. Po letu je hodil na srnjake, po zimi na lisice in volke. Na jesen je tudi kakemu jazbecu zabodel vile v tolsko truplo, tako da je imel vedno nekaj posušene jazbečevine gori v podstrešju.

In pa še mast.

Tista tolsta, gosta mast, ki pomaga za vse rane, za vse bolezni, za vse, niti jedne ni, da bi je jazbečeva mast ne ozdravila. Na to mast je on prisegel in veroval je trdno, kakor na Boga, da ni bolezni, ki bi se s tem zdravilom ne ozdravila.

— Ja, ljubka — vera pomaga, vera, dejal je ko je koga namazal. Le trdno veruj, in gotovo ti bo boljši.

Tak je bil stric Gašpar.

No, tisto zimo se mu je bolj kislo godilo.

Oskrbnik ga je začel zalezovati in hlapci so mu bili vedno za petami.

Sakra, jezil se je Berger, ali res ne bo nobeden tega starca spravil na oni svet? Ali vas ni sram, da vam ta kost hodi v škodo pri našem lovu?

Hlapci so mrmrali med seboj, nikdo se ni prav upal nad strica Gašparja.

— Jaz že ne grem, je rekel eden svojemu tovarišu. Dedec je s hudičem v zvezi, in kdo ve, kedaj te stisne za vrat.

— Prav imaš, dejal je oni, boljše je zdrava koža. Pa naj gre oskrbnik sam —

Bilo je par dni potem, ko smo videli Mino in kovača ob mrtvem volku.

Oskrbnik je šel tam mimo, zbris je bil tam in nov sneg ni zapadel, tako da se je še videla krvava lisa.

— Da bi te strela, tu ga je zopet —

Volka seveda ni bilo več, tovariši so ga požrli.

— No, le čakaj, sedaj bom pa šel jaz in črnc naj me vzame, če te ne dobim... In debela nemška kletev se je oglasila po goščavi.

Oskrbnik je to pot storil res, kar se je bil namenil. Celu uro je čakal zunaj strica Gašparja — proti jutru je počil strel, koj na to drugi — volk in stric Gašper sta ležala mrtva.

Oskrbnik je odšel zadovoljen domov, burja je škripala gori v vejah in v snegu spodaj je ležala plemenita zverina — —

Kmalu se je razneslo po selu, da ni strica Gašparja.

Nikdo ni vedel nič, kje bi bil, le toliko so vedeli, da je tu bila zopet oskrbnikova roka vmes.

Luknjičar je prišel h kovaču in mu prinesel to novico.

— Ej, veste kaj, sosed — jaz sem gotov, gotov, vam pravim, da ga je oskrbnik. O ti živalski človek ti — dokler ta ne gre od nas, ne bode imela naša vas miru, do takrat ne bomo brez skrbi.

— Da bi ga že sam šentak pobral, jaz že ne vem, ali bo človek smel še iz hiše ali ne.

— Potrpite, sosed, potrpite. Sedaj imamo vsaj gospoda tu, ki nas bo podpiral. On je z nami in njegov svet je moder. K njemu pojdiva in potem bomo kaj ukrenili.

Odšla sta gorska možaka k gospodu Lokarju. Povedala sta kaj in kako, in gospod se je koj odpravil. Šli so iskat, in pridružili so se jim i drugi možaki.

Dve, tri ure so brodili že po gozdu in šele proti večeru dobili strica Gašparja. Volk blizu njega je bil ves raztrgan in razjeden, mrliča se zveri niso lotile.

— O, ti grešnik, ti, vskliknil je gospod Anton proti pristavi. Zver je pustila človeka, ti pa, ki si tudi človek, si slabejši kot zver.

Prinesli so ga domov vsega ledenega in trdega. V kapelici so ga deli na dve deski in prižgali pri glavi oljnato lučko. Vsi so bili že odšli, le gospod Anton je še sedel v stari klopi in molil za dušo nesrečnikovo — —

Drugi dan je bil pogreb.

Zvonček je tužno odmeval iz line, gospod Anton je s solzami molil: Requiem — —. To je bil prvi pogreb tu gori, prvi je bil stric Gašpar, kojega je spremil k večnemu počitku.

— Očenaš, kateri si v nebesih — —.

In trda, zmrzla zemlja je padala na priprosto krsto.

Pogreb je bil končan, gospod Anton se je vrnil domov. Spil je malo tople juhe, ki je bila od poldan v piskru na peči in potem poiskal debelo palico v kotu sobice.

— Moram, moram iti. Dovolj je že teh krivic. Kedaj pride božji blagoslov in mir na to selo, če bo šlo tako dalje!

Franček je prišel v sobo in videl strica napravljenega za odhod. Dečko je slutil, kam je napravljen in neka slutnja mu ni dala molčati.

— Stric, danes ne hodite, danes ne, in vrgel se je stricu k nogam in ga prosil.

— Ti, nedolžnost ljuba — hm, morda pa res še ni prišla moja ura, morda je to glas Gospodov — —. Kakor je Tvoja volja, Gospod — —. In ni šel na pristavo.

X.

Dolgo je trajala zima.

Majnik je že gledal čez vrh, vipavska dolina je že bila čarobno zelena in belkasta od češnjevega cvetja, a gori na hribu se je komaj začel topiti sneg. Solnce je bilo vendar vsak dan toplejše in polagoma je prišla tudi Gorjanom pomlad.

Začelo je zeleneti, kos se je začel oglašati po goščavi in žerjali so se vračali z juga na sever.

Marsikaj se je spremenilo.

Strica Gašparja ni bilo več, še par drugih je stisnila zima, kakor pravi Gorjan. Veter je naredil

mного škode. Tu pa tam je ležalo polomljeno drevo, skoro vsaka streha je bila podrta in tudi kapelici zima ni prizanesla. Celo strausko plat je burja poško- dovala in sedaj je bilo treba vse popraviti in prenoviti.

Gospod Anton je zadnjo nedeljo oznanil svojim ovčicam izpred oltarja, da bo treba nekaj lesa in nekaj delavcev, naj se torej trije ali štirje možaki snidejo, da se v prihodnjem tednu popravi, kar je potreba.

Tako je tudi bilo.

Kovač in Luknjičar sta bila prva, ki sta prišla. Z deskami in slamo so zopet popravili oni kos podrte strehe, ometali nekoliko zidovje in ga popolnoma na novo pobelili.

Gospodu Antonu se je smejalo srce, ko je videl, kako se je belela cerkvica med drugo goščavo, kako se je blesketalo malo zidovje v jutranjem solncu.

— Hvala Ti bodi, Gospod, vzdihnil je. Niti nisem upal, da bo šlo vse tako dobro. Res, hudo mi je bilo v začetku, a sedaj sem se privadil, ljudstvo me ima rado in vse bi bilo dobro — da bi le oni tam se dal kako spreobrniti . . .

In zdelo se mu je, da je že davno bilo treba odločnejše nastopiti, pa zopet se je premislil.

— Morda bi pa s tem več pokvaril — —.

Okoli hišice je bil mal vrtič, ali bolje kos neob- delane njive. Franček je pridno razkopaval trdo zemljo in gospod Anton mu je pomagal. Razrahljala sta pe- ščene grude in potem nasadila krompirja. Vsejala sta tudi nekaj žita in drugih potrebnih stvari.

Pa Bog blagoslovi, dejal je svečenik, ko je bilo delo končano in sta si očistila blatne čevlje.

Tudi drugi so začeli delati.

Vsakdo je hitel obdelati svoj košček zemlje, vsakdo se je trudil, da bi kmalu končal, kajti vedeli so, da bo treba iti delat oskrbniku tlako in potem bi ležalo lastno polje neobdelano.

Tako je tudi bilo.

Hlapec oskrbnikov je prišel in naznanil, da je čas za obdelovanje. Nekateri so morali na te, drugi na druge njive. Oskrbnik je bil ljudem povsod za petami in gorje temu, ki se ni trudil za žive in mrtve.

— Bog sveti, tožili so ljudje in mrmrali nezadovoljno med sabo. Na glas govoriti si nikdo ni upal, bali so se vsi biča in palice.

— Jaz še svojega nisem obdelal, tožil je sosed sosedu in vendar bo treba dati desetino. O ti križani Bog, ti, ti nam pomagaj.

A že je bil hlapec pri njem in ga švrknil, češ, molči in delaj.

Oskrbnik je hodil gori in doli po njivah in gledal, da se ni nikdo pri delu oddihal.

Tam konec njive ob gozdu je bila druga tropa ljudij. Ti so še-le čistili in podirali gozdovje; sekali so klade in odnašali kamenje. Tla so bila videti rodovitna, in oskrbnik je hotel na to stran razširiti svoja polja.

Debele klade so padale, gozd je ječal in sekire so pele, da je odmevalo daleč na okolu.

— Ko bi le vedel človek, za koga dela, vzdihnil je marsikateri, potem bi se že trudil, a tako . . . Kedo bo jedel sadove našega potu? Ta sodrga nemška, ti hlapci in oskrbnik — —.

— Kaj hočeš, tolažil ga je sosed, trpi, trpi.
Debelo bukovo deblo so zažagali.

Jeden je zasekaval od zadej, drugi so z vrvmi
vlačili deblo na prosto.

Začelo je škripati in se lomiti . . .

— Hej, proč, proč — —.

Vsi so leteli — drevo je zahreščalo na tla. Obupen
krik se je zaslišal, vse je ostrmelo in gledalo — pod
debelo vejo je ležal Strugarjev Janez — veja mu je
prelomila nogo.

Komaj je še dihal.

— Po gospoda, po gospoda, kriknil je kovač
ki je bil tudi zraven, in že je letel proti kapelici.

Janeza so zvlekli izpod veje, dali so mu vode
in malo je prišel spet k sebi. Oskrbnik se ni niti
brigal zato, zaropotal je na druge, češ naj delajo
dalje, a ko je videl prihajati gospoda s sv. popotnico,
je vendar obmolknil.

Duhovnik je Janeza previdel s sv. zakramenti in
mu podelil svoj blagoslov — drugi so ga potem deli
na rame in ga odnesli proti domu. Oskrbnik je bil
zelen od jeze, a upal si ni reči ničesar.

— Gospod oskrbnik, dejal je Lokar, ni lepo, da
ste tako brezsrčni, človek je, trpin, in vam je delal.

— To vas nič ne briga. Glejte, da greste svojim
potom; ljudij mi ne šuntajte, ker sicer — — — in
zaškripal je z zobmi.

— O ne, dejal je gospod Anton; moj posel ni de-
lati nemir in prepir, mir in ljubezen naj vlada med
nami — —.

A oskrbnik mu je obrnil hrbet in odšel jezno
od njega — — —.

XI.

Vse je kazalo dobro tisto leto.

Žito je že bilo v klasji, zelenjadi so se razvijale in kmetič je upal, da se mu obilo poplača trud, ki ga je imel spomladi.

Žalibog se je zgodilo drugače.

Ko je bilo ravno vse v najlepšem cvitu in razvoju, so prišle miši.

Sprva se je te golazni pokazalo le malo, a kmalu jih je bilo vse polno.

Žito je trpelo pred njimi, vse je bilo razjedeno, in le tu pa tam je bilo še kaj celega. No, lastnik dotičnega je že vedel, da ne bo dolgo, in se ta nadloga vsuje tudi na njegovo polje in požre in zgloda ves trud, ki ga je imel od spomladi.

— O Bog usmiljeni, reši nas, reši nas, tarnale so stare ženice in matere, možaki so hodili tiho in zamišljeno sem pa tja. Nikdo si ni vedel pomagati, nikdo si ni vedel svetovati.

Lepa pšenica in kar je bilo družega žita, je bilo končano. Le tu pa tam je še stalo nekaj bilk, ki so imele kaj zrnja.

Gospod Anton je dobro čutil to nesrečo, vedel je, da prihaja huda doba za Gorjane, kajti sedaj so se vrgle miši na krompir, ta edini trdni pridelek gorjanski. Če gre žito po zlu, Gorjan tega dosti ne čuti, če pa krompir in zelje, potem je uničen.

In narod je hodil v kapelico in molil tiste dni.

Sila uči moliti — tudi Gorjani so takrat molili, kakor Izraelci, ko jih je pritiskala roka sovražnikova.

Mišja golazen je odšla, a ostalo ni nič od vseh onih lepih sadov, ki so tako lepo povračilo za kmetov trud.

Gorjani so gledali s tožnimi očmi po svojih njivicah in lehah — povsod vse prazno.

O Bog, ti se usmili teh ljudij v svoji neskončni ljubezni!

In mera nadlog še ni bila polna.

Vroč poleten dan je bil. Solnce je pripekalo že zjutraj črez mero, tako da je marsikdo pogledal proti nebu, sluteč, da tu ne bo nič dobrega. Proti poldnevu se je nebo potemnilo, izza gorâ so pripluli temni oblaki, in grom je naznanjal prihajajočo nevihto.

— Ti Bog nebeški, usmili se nas, dejal je Sedejev Jernejče in hitel v kamrico po oljkino vejo. Vrgel jo je na ogenj, in prijeten duh se je razširil po kuhinji.

Zunaj je postajalo temno.

Črez Goljake doli so se podili vetrovi, Čavenj se je odeval v temno, gosto meglo, in bliski so švigali, in grom je odmeval od skalovja.

Po strehi je začelo cepati, kakor bi tresel orehe iz vreče, in belo, ledeno zrnje se je privalilo pred hišo.

— Toča — — vskliknil je kovač . . .

Divja, težka bol mu je stisnila srce, ozrl se je proti nebu, in duša njegova je molila k božjemu prestolu.

— Usmili se oče, usmili se!

A Bog je odločil drugače.

Poskušati je hotel svoje ljudstvo, kakor zlato v žarečem oglju —

In toča je padala gosteje, listje je odletalo od drevja. Strehe so se trgale, in slama je pršela na tla, pred hišami so se delali nasipki zrnja.

Polagoma se je nebo pomirilo, a ostalo ni nikjer nič, ne na polju ne na drevju.

Vse golo, vse prazno — —.

Kovač je stal pred hišo.

Oko njegovo je bilo trudno. Nikamor se ni upal pogledati, kajti slutil je, da je vse strto in prebito. Tisto mrvo žita, ki je tu pa tam še ostalo je pobilo ledeno zrnje, prizaneslo ni niti zelenjadi, ne zelju, ne repi. Povsod so zijala človeku le gola rebra nasproti, in Gorjan je bil v skrajnem položaju.

— Kaj bo, kaj bo?

Sosed Luknjičar je prišel gori k Sedeju.

Siva njegova glava je dobro čutila težo te nesreče, in še bolj se je starcu upognil utrujeni tilnik.

— Jej Jernejček, slabo bo za nas, slabo. Lakota, ti pravim, lakota. O ti sam Bog večni, tako bo kot ono leto, ko smo koprive in otrobi kuhali — letos še krompirja ne bode. O sveta devica, kaj bo z nami, kaj bo z nami.

Možaka sta sedela na tnalu pred hišo, okoli njiju je bilo vse belo ledenega zrnja — tam izza Čavnja je pokukalo še solnce, potem pa se skrilo za sivo glavo starega našega očaka.

O ti solnce, ti ki vidiš vsak dan svoje otroke na tej tužni zemlji, si li videlo obupnejše obraze, kot so bili ta dan oni naših Gorjanov. Toda skorja je Gorjan, a spodaj ima mehko čuteče srce, duša njegova je spremenljiva in občutna kakor voščena tablica —.

Oskrbnik Berger je ta čas prišel mimo kovačeve hiše. Videl je oba moža tam sedeti, in srce se je zasmejalo v njegovih sovražnih prsih.

— Aha, mislil si je, ta dva je treba malo podrezati v njihovem svetem razgovoru.

— No, no kovač, dejal je, kako je kaj danes s tistim tvojim bogom in tistim vašim pastirjem? Ali vas nista čuvala? In debelo se je zasmejalo.

Pusti Boga v miru, on že ve, zakaj nas obiskuje z nadlogami.

— Seveda, seveda; zato ker ste dobri in vneti kristijani — zato pa ne bo nič v vaših vrečah in nič v vaših želodcih — — Hm, le moli le, jedel pa ne boš — pri meni pa bo le žito, tudi če ne molim vašega boga — —.

— Le norčuj se, dejal je kovač, ko je oni že odhajal, tudi tebe zadene šiba božja in takrat boš morda klical ime Gospodovo, a bo prepozno.

Še dolgo sta se pogovarjala Sedej in Luknjičar, kako in kaj bo treba sedaj začeti, in ko je že mrak legel na zemljo, se je sosed poslovil od Jernejčka.

XII.

Kedor pozna naše Gorjane, stanujoče gori na Gori ob strani skalovitega Čavna, kedor pozna ta kraj, še danes dokaj pust in neobdelan, ta bode razumel, kako je bilo tem ubogim ljudem tedaj, ko so videli pred seboj le pobito in uničeno polje, uničene vse male pridelke, ki so jih četudi borno, vendar preživili čez zimo.

Danes gre Gorjan v svet, dela tu pa tam. A takrat tega ni bilo, na dom je bil navezan, obdelovati je moral, več radi grofov, kot radi sebe, one skalnate, peščene njivice in zadovoljen je bil, če je dobil toliko, da je ob krompirju in zelju preživel zimo. Še mnogo let pozneje, kakor se je godilo to, kar pripovedujem tu, ni bilo dosti boljše, kakor mi je večkrat pravila moja babica, sedeč gori na zapečku.

— Ej, Janezek, dejala je, enkrat smo živeli čisto drugače. Krompir in korenje, pa zelje in kako perišče turščne moke za praznike. Če smo izredili prase je šlo za desetino ali za obleko, če smo priredili telička je šel za davke. Mesa se ni kuhalo nikdar po naših hišah. Če je kdo kaj zaklal, je gledal, da je tudi prodal, le najslabše je pustil za dom.

Tako je pravila babica in še danes, ko je že preživela skoro stoletje, se spominja onih slabih časov, še sedaj mi rada pritrdi, da sedaj Gorjani žive „gosposko“ in predobro. —

In še slabejše je bilo pred njo.

Po oni toči in po miših nisi videl družega kot skrbeče obraze. Povsod so iskali hrane, hodili so doli v trg, noseč butare drv na hrbtu, da so dobili par novcev za moko. Kaka zelenjad pa perišče moke vmes, to je bilo navadno kosilo — enkrat na dan — dvakrat ni jedel nihče. Kako repo pač, če je bila kje zunaj na njivi ali trs od zelja, ki ga ni toča pobila do konca.

Gospod Anton je tolažil ljudi, kakor je vedel in znal ali sam ni imel nič, ker je bil tako navezan na dobrosrčnost svojih občanov.

Bog, bili so to slabi časi, zares slabi!

Marsikomu so začeli vstajati dvomi, ko je videl, da se je oskrbniku dobro godilo.

— Oni tam žré in pije, ne moli Boga in dobro se mu godi.

Le upadle obraze je bilo videti, nikjer veselega lica.

In še hujše je prišlo.

Do zadnje kaplje so morali izpiti ti reveži kelih trpljenja, pelin jim je prišel v kupo v polni meri: oskrbnik je naznanil pobiranje desetine.

Počasi je šlo navzgor in prišel je vrhunec.

Ljudje so tarnali in jokali. Nikdo ni imel kaj jesti in sedaj plačaj desetino.

Matevže s Kaličev je bil sam doma, ko je zvedel to novico. Oženjen ni bil, sestro je še imel, ki je bila nekje z doma. Lačen je bil, da se mu je tema delala pred očmi, ni vedel česa bi se lotil, in obup se je naseljeval v njegovo dušo.

Kradel bi bil, da bi imel kje, a nič ni bilo. Vedel je, da nikdo nič nima . . .

— Kaj, to je božja pravica — hudičevo delo je to — in dobro mu je delo sedaj, da se je malo stogotil.

— In dalje naj še človek to nosi — jutri pride birič, pobere morda še ta kos obleke, ki je na meni — — —

Omahnil je na klop, pa se zopet dvignil.

— Kaj se boš še dalje trudil tu, končaj se, in konec bo vsemu, mu je šepetalo nekaj, in oči so mu divje začele siliti iz jamic.

Kakor nor je butal potem po sobici sem pa tja, metal obleko raz sebe in grizel cunje, da je škripalo pod zobmi.

Dosegel je hlačni pas . . .

— Tu imaš orodje, obesi se, dejalo mu je nekaj, in roka je krčevito zgrabila za usnje.

In zopet je vse zavrelo v njem, pene so mu šle skozi usta, ven je hitel na vežo in zamahnil po tleh.

Pol oslavljen, pol lačen je hropel tam na umazani zemlji, cunje si je tlačil v usta, a vstati ni več mogel — — —.

Sestra ga je dobila mrtvega na tleh — žrtva je postal pomanjkanja in lakote. —

Drugi dan je bilo pobiranje desetine.

Ljudstvo je prišlo iz hiš, otroci so ležali kakor mrtvi po tleh ali v naročju svojih mater.

Oskrbnikovi hlapci se niso ozirali nato, šli so po hišah in kjer so le kaj izteknili, so odnesli sé sabo.

Jok in stok je bil po vasi.

Nikjer nič, vse uničeno in pokončano in še to, kar je kedo imel, je oskrbnik odnesel.

Možje so stali tu s temnimi obrazi, segali so po polenih, da bi odgnali to nemško pijavko, a dobro so vedeli, da bi bilo vse zastonj, da bi tega ne zmogli.

Gospod Anton je tolažil reve, delil je ž njimi vsak grižljaj in jih navduševal in osrčeval, naj ne obupajo,

Otroci so se tu pa tam stiskali k njemu, kakor bi iskali tolažbe, kakor bi se čutili varne ob njegovi strani.

Prosil je oskrbnika, naj pusti ljudem to, kar še imajo, naj se usmili bednih otrok, a ta ga je zasmehoval, češ, on ne rabi svetovalcev.

In gospod Anton je stal tu pobit in potrt, videl je svoje ovčice v bedi — a ni jim mogel pomagati.

— Kriste, usnili se, klicala je njegova duša.

XIII.

Ste že videli goslarja, ko je napenjal strune? Dobro. Vlekel je in vlekel in vam se je že zdelo, da bo počila, da ne bo več dolgo vzdržala pritiska. Da in počila je, zabrenčala sta dva konca, jeden je morda odletel celo godcu v obraz.

In plaz ste že videli v naših gorah? Še ne. Jaz to vem, kako se to pripravlja. Počasi se vali kepica, a raste in raste, in sneg se kopiči kakor hribovje in tedaj ni več pomoči, vse podere, kamor pride vse uniči, koder se vali ta velikanska teža.

Tam na jugu sem videl reko. Jez je bil napravljen, in vodovje se je nabiralo in stiskalo, valovi so rasli in kipeli, a dolgo se niso več dali uklepati — prodrli so in jez se je sesul po strugi pred deročo vodo.

Tako je bilo tudi pri nas.

Gorjan je trpel in molčal, dolgo je nosil ta hud pritisk, a sedaj se je hotel tega otresti, sila je prišla do vrhunca.

Luknjičar je bil prvi, ki je to stuhtal.

— Kovač, dejal je sosedu, to ne gre več, mi moramo začeti, m o r a m o. Vsaka stvar gre do svoje meje.

— Stric, jaz sem tudi že mislil Vidite, ljudstvo strada, in na pristavi so polne kašče žita, slanine in drugega.

— Tako je, kovač, in mi moramo to dobiti, naši žulji so to, sicer poginemo. Bog mi greh odpusti, a njegova volja ni, da bi nas ta tu davil in tlačil; pomagaj si sam pravi in Bog ti pomore.

— Prav imate stric Tudi gospod Anton bo z nami, gotovo bo z nami. On ve za krivice, ki se nam godé, ve, da nas ta tu hoče uničiti kakor živino. Sam je že poskusil z lepa, mirno, a ni šlo. Sedaj moramo — —.

Še dolgo sta moža govorila in odločila, da bo šel jeden zanesljivih okoli po hišah in povabil vse može in fante, da se zberó in pogovoré pri kovaču. —

Tretji večer je bil že od takrat. Pozna jesen, ki navadno že prinaša na Gori snegove in zimsko vreme, je prišla v deželo.

Kovač je sedel sam v kamrici, lojeva svetilka je brlela na mizi, in duh njen se je razširjal po vsem prostoru.

Večkrat je moral Jernejček vzeti takozvani „šnajcer“ in otrniti lojevko, da se ni preveč kadilo.

Počasi so prihajali kmetje, zaviti v trdne domače suknje in kučme do ušes iz jančje kože.

Posedli so okoli po stolih in klopi ob zidu in začel se je razgovor.

Prvi je imel Luknjičar besedo.

— Star sem že, dejal je, in marsikaj sem že prestal na tem svetu. Videl sem že več oskrbnikov tu le, a take spake, kot je ta, še ni bilo. Ali je to pravično, da nas tlači in muči, da pobira desetino,

ko še sami nimamo kaj jesti, da nam krade iz pred ust trud naših rok in kopiči v svojih shrambah naše blago že več let. Ta krivičnik ne daje grofu, kar je predpisano, sam si nabira blago in ko bode imel dovolj, jo bode pobrisal črez mejo, od koder je prišel. — Sedaj nam ne kaže drugzega nego, da ga prisilimo, da nam da nazaj slanino, ki jo kopiči že več let po svojih kaščah — z lepa, v miru, in če ne, tudi z grda. — Celo gnezdo mora pasti, če ne gre z lepa.

— Tako je tako, kričali so vsi, celo gnezdo.

Kovač se je domislil Mine, domislil se njenih očij in mladih lic, a le za hip, otresel se je teh spominov in kričal in pritrjeval je drugim.

— Dobro, dejal je Luknjičar, vsi smo zato, da gremo, vsi. Ali kedó noče z nami?

Nikdo se ni oglasil.

— Sedaj je treba, da določimo tudi čas. Vsakdo naj pove svoje misli, bomo videli kako bode. Jaz sem zato, da gremo nocoj pri noči. Če ste vsi zato, oglasite se.

Vsi so bili zato.

— In vsak naj prinese s seboj sekuro ali kar si bodi, brez orožja mi ne hodite.

Komaj je to izgovoril kar se vrata odpro, in vstopil je gospod Anton.

— Za Boga, otroci, kaj se posvetujete? Toraj vendar res! Nisem mislil, da bo šlo tako daleč. Slišal sem danes o tem in prihitel sem, da morda še zabranim nesrečo, ki se lahko zgodi.

Ves zasopel je bil, in pot mu je stal na čelu. Roke so se mu tresle, glas mu je bil razburjen in

negotov, a kmalu se je zopet ojačil in kakor bi bil na prižnici je govoril svojim faranom.

Govoril jim je o večni ljubezni božji in o večni pravici. Kakor apostol v času Kristusovem se je opiral le na besede sina božjega: Ljubite se med seboj, to je ves moj evangelij. — Ljubezen in mir vam polagam na srce in vse drugo bodele dosegle.

Njegov glas je donel močno, krepko — —.

Nikdo ni opazil, da je šla zunaj mimo ženska postava. — Mina je bila, ki je šla proti domu in stopala mimo kovačeve hiše.

Vsi so poslušali, in Gospod Anton je govoril — —.

XIV.

Slišali smo že, kako je šla Mina mimo okna.

Bila je zunaj v gozdu, kjer je pregledovala nastavljene zanjke in skopce in nazaj gredé je hotela še videti, ali kovač še bedi ali ne.

Opazila je luč, slišala je šum v izbi in poslušala je potem še nekaj časa, dokler ni vedela zakaj se gré. Videla je tudi kovača, kako je pritrjeval drugim in zbodlo jo je na dno duše, dasi niti ni prav vedela zakaj.

— A ti, ki nisi hotel zahvale moje! O le čakaj nocoj se ti maščujem, nocoj.

Samo en občutek je imela v sebi, in to je bila jeza na kovača. Razžaljen ponos je govoril iz nje, in hujšega si pri ženski človek skoro ne more misliti.

Krepko je stopala proti pristavi.

Pršilo ji je v obraz, hladen veter je podil goste megle preko Goljakov, in noč je bila še bolj temna kot navadno. Tu pa tam je po gošči lušknila lisica, volk je zavijal gori v hribovju, in sove in čuki so peli ponočno pesem.

Vse to dekleta ni nocoj zanimalo.

Hitela je proti domu, kakor bi ji gorelo za petami. Lica so ji žarela, lasje so ji fofotali v vetru in prsi so se ji burno dvigale.

Že je slišala lajanje domačega psa in še par korakov — zavila je v pristavo.

— Kje je brat, vprašala je prvega hlapca.

— I, gori v čumnati.

Hitela je k njemu in s silo odprla vrata.

— Ti, hiti, hiti — več ni mogla spraviti iz sebe.

— Kaj je?

Hiti — kovač — zbirajo se tam doli —.

Kaj — kovač?

— Zberi hlapce, hiti —.

— No, ali naj ti grem kovača lovit, kaj?

— Ne norčuj se sedaj, proti tebi se zbirajo, odgovorila je, in videlo se je, da jo je zadnja bratova opazka zadela neprijetno.

— Proti meni? Kovač? — —.

In dirjal je ven in klical hlapce.

— Hej, le vkup, le vkup. Na kovača gremo, le hitro. Oborožite se dobro, bes me lopi če ga ne vlovimo.

Hlapci so se shajali na dvoru, veseli so bili te novice in vsakdo je hitel po svoje orožje.

Berger je potem hitel nazaj v čumnato.

Mina je slonela ob mizi, in se ozrla nanj, ko je vstopil. On si je vzel puško s stene in si opasal star meč ter odšel na dvorišče.

— Ste vsi tu?

— Vsi.

Sedaj pa le, kovača lovimo nocoj, kovača — —.

Mini je bilo nekako tesno pri srcu, ko je ostala sama. Čutila je neko bol, nekaj neprijetnega, kar bi bila rada vrgla od sebe, a ni šlo. — Zdelo se ji je, da še vidi volka pred sabo, kako sili po njej — in tam prihaja kovač, krepak in visok in ga stegne po tleh. — In ni hotel zahvale, ni hotel od nje; tako jo še ni razžalil nikdo — — —. In vendar, nocoj ji ni prijetno pri srcu, tesno ji je v duši — —.

Ubogo dekle se je naslonilo na mizo, in solze so ji kapale iz lepih, velikih oči. —

V temno noč pa so drvili Bergerjevi hlapci. Krik in vik je odmeval po šumi, kakor bi šli na vojsko.

Berger jim je šel na čelu, pihal je od jeze in razburjenosti.

— Ta kovač, ta hoče proti meni? Sam vrag vedi, kedó mu je dal to misel. Na njegovem zelniku menda ni zrasla — —. Hm, kaj pa ko bi duhovnik imel tu kaj vmes? Ej, pa sedaj ga pustimo, kovača za danes. Dobro da je Mina videla vso stvar, dobro... Ti presneto dekle, kako ve, kaj če biti.

Približali so se kovačevi hiši. Sedaj so stopali tiho in oprezno — notri je še gorela svetilka. — Gospod Anton je ravno končaval svoj raztegnjeni govor in vsi so ga poslušali. Gotovo bi jih bil pregovoril, gotovo bi bili pustili svojo nakano in se dali z lepa pomiriti, a tu je pridrnil oskrbnik kakor volk med zbrane ovce in — sam sebi je podžgal grmado.

Vdrli so v čumnato, oko njegovo je iskalo kovača, ki ni trenil z očesom, ko je videl vstopiti Bergerja. Slutil je, da tu ne bo šlo vse mirno od rok in ni mu prišlo tako nepričakovano kot drugim.

— Kovača primite dejal je hlapcem in ti so bili koj pri rokah.

Komaj se je dobro zavedel, že je bil Jernejček zvezan na rokah in niti na um mu ni prišlo, da bi se branil. Uvidel je, da bi bilo nespametno — udal se je toraj, upajoč rešitve.

Gospod Anton je prosil in zaklinjal oskrbnika, naj pusti ljudstvo na miru, naj ga ne davi in pritiska še bolj, a Berger ga ni hotel slišati.

— Kaj tebi mari — ti nimaš tu govoriti, ti morda prideš kmalu sam na vrsto!

Tako mu je odgovoril, ljudstvo njegovo je stalo potrto tu, možaki niso vedeli kaj bi storili.

— Sedaj pa na pristavo ž njim, zapovedal je oskrbnik — hlapci so odvedli kovača.

— Križ božji, ljudje, udarimo za njimi, po njih dajmo, vskliknil je eden, a nikdo ni hotel slediti.

— Potrpite, dejal je gospod Anton — jutri grem sam na pristavo — rešiti ga hočem, a vi bodite mirni, kajti le v tem znamenju bomo zmagali, le v znamenju miru bomo podvrgli naše sovražnike.

XV.

Vse je bilo drugi dan belo gori v gozdu, sneg je visel po vejah in megla je plavala nad krajino. Doli v nižavi še ni bilo tako hudo, a vendar so Gorjani čutili, da bodo kmalu letele „bele muhe“, kakor navadno imenujejo sneg v svoji domači govorici.

Gospod Anton je šel proti pristavi

Bil je ves bled v obrazu in videlo se mu je, da je sedaj prišla njegova težka ura. Vedel je, da bo

hudo govoriti z oskrbnikom, da bo težko rešiti kovača, a to je moral storiti.

— Dober pastir mora dati življenje za svoje ovce, in slab pastir bi bil, če bi se sedaj odtegnil. Ljudstvo je razburjeno, vse vre in se kuha — in tu je treba človeka, da se ta plamen ne raznese predaleč okoli — — —. Morda se bo pa dalo le mirnim potom vrediti, morda dosežem več kot upam. —

Tako si je mislil gospod Anton, ko je korakal proti Bergerjevemu stanovališču.

Prišel je na dvorišče.

Par psov je lajalo na verigah, dekla je ravno nesla nekaj v škafu proti hlevu. Tam od kašče je prišel hlapec in z osornim, zaničljivim pogledom pomeril duhovna.

— Ti, dejal je gospod Lokar, kje je oskrbnik?

— To mene ne briga, odvrnil je oni.

— Človek, če te prosim, odgovori kakor se spodobi.

— Kaj? Hej, hlapci, kje ste? Hej! In začel je klicati druge hlapce in jim rogaje se kazati gospoda Antona.

— Tu ga glejte, črnca, gospoda išče. Kaj mislite, ali bi ga obdržali tu, da ložje počaka, ali ga bacnimo skozi vrata.

Zakrohotali so se in nekaj nemških kletvic je prišlo iz njihovih ust.

— Da bi te sam vrag, pravi eden, ven ga našenimo, skozi vrata ga vrzimo.

Psa nanj, psa!

Anton je sprevidel, da s temi ljudmi ni govoriti poštene besede, začel se je umikati in stopati nazaj proti lesenim vratom.

— Glejte ga junaka, glejte, že beži.

Jeden je odvezal psa in ga spustil nanj drugi so zagnali divji krik in vrišč, kakor bi šli na vojsko.

Par hlapcev je stopilo proti njemu, jeden ga je prav surovo potisnil skozi odprta vrata in pes se je zagnal za njim.

Gospod Anton se je opetekel in za hip je že ležal zunaj vrat na tleh.

Z roko je udaril ob kamen in nekaj časa se ni mogel ganiti.

— Dosti ima, dosti; le pustite ga sedaj in zaprite duri — —.

Kovač je ta čas čepel v temni kleti in slišal zunaj ropot.

— Ti moj Bog križani, res je prišel gospod, vskliknil je, a sedaj bodo še njega potisnili tu notri.

Jernejče je videl dobro vso bedo in stisko ljudstva, čutil je, da bo potem tisočkrat slabejše, če ne bo več pastirja med njimi. Vedel je, kako je bilo preje, kako je oskrbnik brez skrbi odiral ljudi, ko ni bilo žive duše tu, da bi se brigala za ljudi in jim rekla dobro besedo. Ne da bi se boril s pestjo, ne samo, da jih je kedo vzpodbujal k vztrajnosti in jim stal ob strani z ljubeznijo in dobro besedo.

— Ti nesrečno gnezdo, ti, da nimaš nič dobrega za nas. Vsi tu so nekako podivjani; jezik imajo svoj, vero svojo in zato nas tlačijo in mrcvariijo. Vsi, da. —

Nehote mu je prišla na um Mina.

Večkrat je sedaj mislil na to dekle in sam ni vedel zakaj. Zdelo se mu je, da ona vendar ni taka, da je morda vendar nekaj srca v njej. — —

Med tem se je oskrbnik vrnil domov.

Vesel je bil, kajti zdelo se mu je, da je sedaj vse dobro.

— Če tudi teh par srak pomrje za lakoto, to ne de nič. Hej, še vedno se jim predobro godi tem ljudem tu. Preošabni so, zato pa rujejo proti meni. —

Veliki hlapec mu je prišel naproti.

Na dolgo in široko mu je pravil, kako je prišel gospod Anton in ga iskal, kako so ga potem hlapci butnili skozi vrata.

— Kaj? Ali ste ga res?

— Res!

No, vidim, ti si pameten človek, ti si res nekaj vreden. Čakaj, nocoj pa hočemo spet spiti par kozarcev na ta račun.

Hlapec se je zadovoljno nasmehnil, oskrbnik Berger je stopal v hišo. —

Zunaj tam na potu je lezel gospod Anton proti domu. Roka ga je bolela in nič kaj dobro mu ni bilo.

Nasproti mu je prišla Mina. Vsa rudeča je bila v lice in veselo je žvižgala po potu pred se.

— Le veseli se, le, lahko se veseliš, dejal je gospod Anton.

— Lahko, zakaj pa ne?

Nimaš menda uzroka. Kovača je brat zaprl v klet ali kam, mene so hlapci s psom nagnali iz dvora. Bog ti nebeški, ne šteje jim tega za greh. —

— Kaj? Kovača je zaprl?

— Zaprl — morda še hujše,

Dekle je prebledelo, žal ji je bilo svojega čina in sama ni vedela, kaj bi storila. Stopala je hitro dalje in ustne so ji šepetale komaj slišno —.

— Tako nisem mislila, ne tako hudo — —.

XVI.

Kakor je Berger obljubil je tudi storil. Dokaj veliko vedro vina so hlapci spravili iz kleti in pod mrak so začeli piti. Oskrbnik je pil ž njimi in kmalu je odmevalo razposajeno petje daleč okoli. Berger je bil vesel, meneč, da je sedaj zadušil te ljudi, da jim je sedaj pokazal, da ni nikdo nad njim, da se tudi samih grofov ne boji.

Hlapci so napivali svojemu gospodu, vedeli so, da to ni zastonj. Sicer mu niso bili posebno udani, a kazali so to vendar. Da bi bil prišel isti dan kedó in jim ponudil 2krat toliko plače kot Berger, šli bi bili ž njim in obrnili svoje sablje proti prejšnjemu gospodu.

Berger je to tudi dobro vedel, zato je vedno pazil, da so dobili dovolj zabave in plena, kajti čutil je, da bi si sam tu ne mogel pomagati ničesar.

— Le pijte, le, dejal jim je večkrat, saj še raste in še ga bomo dobili iz Vipave gori.

— Juhé, juhé, napivali so mu hlapci in marsikateri že ni več mogel trdno stati na nogah.

— Glej ga, glej, norčevali so se drugi, ta že hoče zvezde klatiti, tako opleta.

Seveda se je zasmehovani hotel pokazati, da to ni res in spil kar v odušku vrč vina.

Drugi so delali enako in kmalu je bilo vse pijano, nikdo ni vedel več sam zase in tudi oskrbnika je vino omagalo, hotel je v svojo sobo, a zaspal je že na veži, ker ni mogel prestopiti malo višjega praga. —

Mina je bila tačas v svoji kamrici.

V zadnjih dneh se je čisto spremenila, posebno pa še danes, ko je slišala od gospoda Antona ono čudno vest, da je kovač tu zaprt. Zdelo se ji je sicer, da je ona to prav hotela, ko ga je ovadila, a sedaj ji je bilo čisto drugače v duši.

Nekov čuden občutek ji je napolnjeval srce, in najraje bi se bila vrgla na tla in jokala.

Sedla je na skrinjo ob postelji in se naslonila na vzglavje.

Zamislila se je na mlada leta, spomin na mater, kojo je komaj poznala se je porajal v njeni duši.

— O mama, mama, kaj bo z mano.

Spomnila se je blede žene, ki jo je nosila na rokah in skoro vedno jokala. Očeta se je spominjala kot osornega in čudnega moža. Takrat ni razumela, zakaj toči mati solze, danes se ji je zdelo, da vé za vzrok, čutila je sama to, če se je spomnila na očeta in na brata.

— O ti Bog nebeški, vskliknila je, jaz nisem bila taka, brat je to storil iz mene. —

— Vse mi je izruval iz srca, vero in ljubezen, tako me je hotel imeti kot je on, in posrečilo se mu je skoro — a danes se je stvar obrnila, nič več — — — Tako toraj, danes narediva račun — —. Le čakaj kovač, plačati ti hočem, zastonj me nisi potegnili iz žrela. —

Vstala je in ogrnila dolgo nočno haljo.

Stopila je potem ven na dvorišče in se ozrla na okolu. Tam ob hlevu sta ležala dva hlapca in smrčala, drugje ni bilo videti ničesar.

— Zdi se mi, da imajo vsi dovolj nocoj, dejalo je dekle samo sé sabo.

Stopila je nazaj v kuhinjo in šla po prstih skozi male duri, ki so vodile proti kleti.

Tam ob zidu je navadno visel ključ; potipala je, a ni ga bilo.

— Bog, kaj naj naredim sedaj?

Šla je dalje proti vratom — ključ je bil notri. Sinoči so ga pozabili potegniti ven, pijani so bili vsi in nikdo se ni brigal za zaprtega kovača.

Še par korakov, in Mina je stala sredi kleti. Na eni strani so bila vedra z vinom, tam na drugi v kotu je bil privezan kovač.

Tema je bila, in nič ni videla.

— Kovač, kje si, oglasi se, spregovorila je tiho.

— Kedó je tu?

— Jaz, Mina.

— Ti — sestra njegova?

Kovačev glas je bil votel in nekako čuden.

— Ali prihajaš k meni, da se raduješ morda nad lepim delom tvojega brata?

— Kovač! in glas dekletov je bil tako prestrašen in zbegan. — Rešiti te hočem, rešiti.

Počasi je prišla bližje.

Gori v zidu je bilo malo okence, in luna je ravno ta čas predrila skozi oblake in posvetila v to luknjo.

Hitro je Mina segnila v žep, izvlekla je dolg lovski nož in v trenutku so bile prerezane vrvi, ki so vezale kovača.

Vstal je.

— Mina, več ni mogel zgovoriti.

Ona ga je prijela za roko in ga peljala ven na prosto.

— Dekle, hvala ti, hvala. —

— Pusti hvalo, sedaj hiti, da prideš od tod, hiti, da prideš domov.

— Mina — še enkrat hvala, ti si — —.

— Hiti kovač, hiti. —

Obrnila se je od njega in ga potisnila ven na dvorišče.

— Hiti, hiti. —

In v srcu ji je bilo tako prijetno, tako veselo, kakor bi jo mamica še ujčkala na rokah — —.

XVII.

Kakor omamljen je stopal kovač ven v tiho noč. Nikdo ga ni ustavil, pes je malo zarenčal tam za hlevom, a drugače je bilo vse mirno.

Vesel je bil Jernejče, a čutil je dobro, da se tu godé velike reči, da bo tu še marsikaj prišlo na dan, kar prej nikdo ni slutil.

Hitro je stopal.

Zdelo se mu je, da hodi Mina za njim, kakor bi ga hotela čuvati. Poznal je to dekle že dolgo let, a vselej se mu je zdelo, da ima nekaj odbijajočega zoprnega na sebi — danes je to drugače. Zdelo se mu je, da je še-le danes videl, da ima tudi ona srce,

in sicer mehko, žensko srce, ki čuti in ni trdo, neobčutno.

Tudi njemu je bilo sedaj tako prijetno v duši; rad bi se bil vrnil, da bi še enkrat zahvalil deklico za rešitev, kajti mislil je, da ni dovolj storil z besedo: hvala. Še kaj več bi ji moral povedati. Sam ni vedel kaj, a to je čutil, da mu je srce polno in bi se moral izgovoriti.

Že je bil precej daleč od pristave, kar je zaslišal krik in vrišč za seboj.

— To je na pristavi!

Mina mu je bila prva na misli in obrnil se je in začel hiteti nazaj po stezi — —

Komaj smo videli kovača stopiti iz dvorišča, se je začelo na pristavi gibanje.

Zadaj na drugi strani je bila cela kopica črnih postav, ki so se plazile tiho in oprezno proti po slopjam.

— Le počasi in polagoma — —.

Luknjičarjev glas je odmeval v tiho noč. —

— Sedaj smo tu, povzel je zopet besedo in vsi so zavestno poslušali. Jaz sem že star, prileten in mnogo sem že skusil na svetu. Vedno smo imeli tu svoje pravice, kar jaz pomnim, in nikdar nas niso drugi tako stiskali kot ta le, ki misli, da je on najvišja glava. Kedo ve, ali grof sploh zna zato? Jaz mislim, da tu ne gre pošteno in da smo mi neumni, če se damo temu človeku tako pod peto. Dolgo nas je tlačil, a sedaj mora biti temu konec. Nocoj mu pokažemo, da tudi mi zmoremo nekaj, in nazaj nam mora dati naše žito, da bodo naši otroci imeli kaj jesti — — —.

— Tako je, tako, oglasilo se je več glasov in tu pa tam je kedo zaropotal z železnimi vilami.

— Ta človek ni pošten, oderuh je, dol ž njim!

— Dol, dol!

— Pst, oglasil se je stari Luknjičar. Le polagoma. Če se nikdo ne bo branil, prav. Če se bo kedo protivil, tedaj pa tudi s silo. — — Gospoda vam je danes vrgel z dvorišča, kovača je zaprl — rešiti ga moramo.

— Kovača ven — tristo — — —

In kopa se je začela gibati.

Kmalu so bili na dvorišču.

Pes je začel lajati, drugi se je davil tam za hlevom in kmalu se je oglasil nekje glas hlapčev, ki je kričal, kedo je tukaj.

— Mi, bil je odgovor, kar pa ni tebi nič mari.

— Kedo?

— Sem pojdi, boš že videl; veselilo te ne bode posebno.

In oni je prišel bližje, a ko je videl celo tolpo, je začel kričati in vpiti, da je odmevalo po vseh prostorih.

Od vseh strani so začeli prihajati hlapci, in tudi Berger sam je primahal doli po lesenih stopnicah.

— Kaj je tu, kedo hudiča se meša tu po dvorišču?

A že sta ga držali dve krepki roki preko ram in drugi dve sta mu devali vrv okoli zapestij.

— Sedaj pa le kriči.

— Heda, dejal je Luknjičar, sedaj pa žito in slanino ven, mi tudi hočemo enkrat pošteno jesti.

— Kaj? — — Hlapci, hoj, kje ste, vrzite te ljudi iz dvora in pahnite jih na trato, da se trikrat prekopicnejo črez glavo.

— Le počasi, le počasi! — Sedaj daj nam hrano, potem bomo govorili dalje.

— Ven — hlapci — hudiči — kje ste?

A nikdo hlapcev se ni ganil. Videli so premoč na kmetski strani in niti na um jim ni prišlo, da bi se branili.

— Sedaj pa v shrambe!

Tega ni bilo treba dvakrat reči.

Kakor volkovi so udrli kmetje v shrambe, in krik njihov je odmeval daleč v tiho noč.

Vsakdo je pograbil vrečo žita ali kos mesnine, nikdo se ni obotavljal, saj je čutil v sebi jedino željo, biti še kedaj pošteno sit.

Po vseh hramih je bil ropot in šum — spodaj so začeli hlapci tudi razgrajati in napadati kmete. Ko so videli, da jim gre tako rekoč za življenje, za obstanek, so premagali svojo strahopetnost, in začelo se je ravsanje in pretepanje na vseh krajih — —.

— Mina, Mina — s tem glasom v ustih je prispel kovač nazaj na pristavo in ravno nasproti mu je priletelo preplašeno dekle, ki ni vedelo kaj se ž njo godi.

— Kovač, kovač, hitelo je, ko ga je spoznalo in prijelo ga je za roko.

— Reši me, reši — —.

Kmetje so ravno prihajali, boreč se s hlapci, na dvor, a njihova premoč je vendar zmagala. —

— Ne vbijajte nikogar, za Boga samo krvi ne prelivajte. —

— Hej kovač, prav imaš, kod pa ti — skoro bi te bili pozabili.

— Povežimo jih. —

In začeli so jih vezati z vrvmi in verigami, kar je pač komu ravno prišlo pod roke. Kmalu je bila cela tropa hlapcev na tleh, in veselo vriskanje je odmevalo v prihajajoče jutro.

Kovač je takrat hitel proti domu na rokah nesoč pol mrtvo deklico Mino.

XVIII.

Poglejmo v Sedejevo kamrico.

Bila je opravljena kakor pač takrat pri nas. Postelja visoka, pregrnjena z domačimi rjuhami, na zidu svete podobe na steklu, kakoršnih se danes več ne vidi. Ob postelji stara črešnjeva skrinja, poslikana z različnimi ornamentami in rožami, ki se tudi danes ne dobe več na Gori. Jaz se spominjam, da sem videl samo še par takih domačih izdelkov, a še te so dotičniki požgali in potrli za na ogenj. Okna sobice so bila mala, skoro štirivoglata, preprežena z železjem, kakor je to bilo še takrat zeló v navadi.

V kotu je stala peč, pol zelena, pol že prebeljena, ob peči bukova klop. Nad pečjo je bila polica, kjer je naš kmet hranil razna semena in druge take stvari, ki morajo biti na suhem. Ob obeh straneh peči so bile še lesene preklje — zakaj ravno ne vem, a to vem, da jih danes nikdo več ne stavi ob peč, ker je to baje „preveč po starem“.

Strop je bil lesen, pod na štirih gredah.

Od trama do trama je bila navadno kaka deska pribita, na katero se je stavilo lahko različne stvari, navadno so bili — in so še danes — tam gori sodnijski papirji ali kaj takega, kar je kmet imel posebno v časti.

Stolov takrat še ni bilo, k večjemu jeden ob javorjevi mizi. Za vse drugo je skrbela klop, ki je obsegala skoro ves zid, iz kota do kota. Ta je bila vedno čisto poribana, kakor tudi miza, ki je zavzemala s pečjo skoro polovico prostora. —

Kovaču je stregla mati, ki je bila sicer navadno pri omoženi hčeri v bližini, a vendar prišla vsak dan pogledat tudi k sinu, če je bilo treba je ostala pri njemu tudi več časa.

— Le pustite, mati, le, dejal je včasi. Jaz tako ne rabim nič, pri Ančki vsaj otroke čuvate.

No, danes tega ni rekel.

Šel je hitro, ko je Mino prinesel domov, po mater in jo v vsi naglici privedel sé sabo.

Povedal ji je kaj in kako — in starica ni bila bogsigavedi kako vesela tega.

— Za božjo voljo, dejala je, še z Bergerjem se boš zbrskal in potem bo še slabejši. Saj pravim, čemu se vtikaš v to, kar ti ni nič mari.

— Mati — tako me niste učili, odgovoril je sin in starica je videla, da ima prav.

Mino je dobila že v postelji, kamor jo je bil spravil Jernejček.

Dekle je imelo vročo, razbeljeno glavo in kri ji je silila v lica. Strah in groza, potem prečuta noč in pa mraz, ki ji je šel do kostij, ko sta šla s kovačem

s pristave, je tako vplival nanjo, da se je bilo resno bati za njeno življenje.

Starka je pogledala na dekle, videla je, da je tu treba hitre pomoči in da se ne sme nikakor obotavljati.

Šla je v kuhinjo in vzela iz stare omare celo kopo starih papirjev in zavitkov.

Tu so bile stare „rcnije“, lipovo listje in bezgov cvet in še več takih stvari. Da tudi rožmarin ni manjkal, si lahko mislimo sami.

Napravila in zvarila je potem v lončku vse potrebno, kakor je to vedela že od matere, ki je baje znala „več kot vsi dohtarji“.

Sprva ni hotelo dosti pomagati.

Dekletu ni bilo dosti boljše, nič se še ni dobro zavedalo. Opazila je pač, da je nekje v tujem prostoru, da ni doma, a kje je, tega ni mogla dognati.

Kovač je bil vsak hip v kamrici in vedno je tiho poprašal mater, ali je že kaj bolje.

— Potrpi, za nekaj ur se bo gotovo dobro zavedla in potem je dobro.

Zunaj je snežilo že od zjutraj, a proti poldnevu je padalo „kakor bi cunje trgal“. Burja je zavijala preko hribov in kadilo se je da ni bilo videti niti dva koraka pred nosom. Začela je zima in že začetek je bil hud, že prvi dan je bilo tako, kakor pravijo Gorjani, „da zajc mater iše“.

Starka je sedela na skrinji ob postelji.

Roke njene so prebirale rožni venec, oko njeno je viselo na svetem razpelu tam v kotu nad mizo. Zunaj je pristavila zopet lonček z vrelo vodo in

vsak hip jo je Jernejče opominjal, da naj hiti, ker se bo voda spovrela.

Starica je zopet napravila čaj, in sicer kolikor so ji sredstva dopuščala, dober in krepek.

— No, sedaj pa menda bo že dobra, tako je govorila, ko je nalivala tekočino v škodeljico in jo nesla potem bolnici k postelji.

— Bog in sveta Marija naj ti pomagata, šepetale so njene ustne, ko je dekle pol v nezavesti srkalo v se toplo pijačo.

Spila je dve škodeljici.

Starka jo je dobro zagrnila in potem zopet sedla na skrinjo.

Molila je rožnivenec; sprva šepetaje, potem skoro na glas, tako, da je Mina odprla oči in vzdihnila: Sveta Marija...

— Bog bodi zahvaljen, vzdihnila je starka, sedaj bo dobro, da se le zaveda.

— Mina, dejala je potem in se sklonila k rdečemu obrazku, ali veš kje si?

— Vem — — — pri kovaču — vem — —. In vi ste mati njegova?

— Sem ja, pa sedaj le mirna bodi.

— Mati — oh ja, on še ima mater, jaz ne, že dolgo ne — — — Molite, molite, dolgo že nisem slišala moliti, odkar je umrla mama. —

In starka je začela zopet prebirati lesene jagode na starem molku in moliti. —

Zunaj v lopi se je začulo kovanje polagoma, pozneje krepkeje in močnejše — —.

— Kedo kuje? On Jernejče? In Mina je vprla oči v starko.

— Ja, on — — Jezus, ki si za nas težki križ nosil — —.

— Prosi za nas grešnike — — zdaj in na našo smrtno uro amen. — —

XIX.

Isti dan pod večer je bilo.

Berger je stal v metežu sredi dvorišča in preklinjal ter se hudoval na hlapce.

— Krave pijane, ali vas ni sram, da meni služite in vas kmet tu otepe, kakor dečke na cesti. Mislil sem, da imam ljudi, a kaj imam — nič, osle, razun Poldija tam le, ki je bil vsaj tako zvit in je kmetom pete odnesel, da nas je potem odvezal.

Ko so jih bili kmetje namreč povezali, je bil Poldi nekje skrit in pozneje je prišel ter rešil Bergerja in hlapce iz neprijetnega položaja.

Dva hlapca sta prišla kmalu na to na dvorišče.

— No, sta jo dobila?

— Sva in nisva.

— Kako to?

Povedati moram še, da je Berger grozovito razsajal, ko je zvedel da ni sestre dom . Dekel, kar jih je mogel dobiti, ni nobena več vedela povedati, kakor, da ne ve nič. Tako je poslal potem dva hlapca, ki sta se ravnokar vrnila.

— No, tedaj povejta, kar vesta, dejal je Berger jezno.

— Mina je, kakor sva slišala od neke babnice, pri kovaču.

— Kaj? Sakr..., kaj moram še slišati. To je laž — kaj?

— Ni laž — sicer midva ne vemo trdnosti.

— Marš, pripravite se, nocoj še jo gremo iskat — —.

Berger je že tičal v svoji kamrici, kjer so visele stare njegove sablje in nekaj pušk, ki jih je nosil navadno sè sabo na lov. Jedno si je oprtil sam, druge so mu vlekli hlapci v šumo, ker je hotel imeti vedno po dve ali tri pri sebi. Hlapci so se nocoj pripravljali zunaj v svojih prostorih, Berger je tudi preiskoval staro pušo.

Med tem je nekaj zunaj zaropotalo — vstopil je gospod Anton.

— Ven, kedo te je klical, zavpil je oskrbnik.

— Le počasi. — Govoriti moram s teboj, daleč si že prišel in svariti te hočem, da ne stopaš več po tej poti.

— Ven — kaj hudiča te to briga — —.

— Nisem prišel sem s kruto roko in z divjo silo, je odgovoril svečenik, le mir Gospodov sem hotel prinesti v ta kraj, v tem znamenju sem hotel delovati. Ti pa nočeš, tvoj želodec ti je več kot vse drugo, skrbiš ne za ubogo ljudstvo, ki si mora tako pomagati, kot je to storilo. V znamenju miru sem prišel, v miru sem hotel rešiti ta rod tu gori in v miru božjem pomagati revnim in pritiskanim. V miru sem te opominjal, a nisi hotel, sedaj moram tudi jaz storiti korak — in morda ti ne bo ljubo, da se bo vse to, kar si storil, poročalo škofu in grofu, kateri še ne ve o tvojih krivicah tu gori. Ti ubogo ljudstvo zapuščeno, tu gori si oddaljeno od vsake pravice, nikdo ne ve zate, le Bog nebeški še čuva nad tabo — ta te ne bo zapustil — —.

Končal je. Berger je bil zelen od jeze in najrajši bi ga kar vrgel ven na prosto.

— Zapomni si moje besede, dejal je gospod Anton, in že je odšel skozi vrata.

— Ta hudič, kaj hoče tu, kričal je Berger. Jaz mu pokažem, jaz. In zopet je začel dirjati po sobici gori in doli, kakor bi bežal pred kako pošastjo in bi se ji ne mogel vbrani.

Obstal je potem še nekaj časa sredi sobice in premišljal — —.

— Da, gremo — — —.

Stopil je ven, sklical hlapce, ki so bili vsi zaviti v kosmate kučme in debele domače jopiče.

— Sedaj pa le, na drugo stran gremo, kovača pustimo uocoj, uocoj pride tale črni na vrsto.

Zunaj je kadilo in snežilo, da ni bilo ničesar razločiti. Tla so bila zmrzla in trda, sneg je priletaval v gostih kosmičih in burja je žvižgala doli čez Golake, da je drevje škripalo in se ječaje pripogibalo. To vam je zima, ki jo ne pozna nikdo, kdor je ni sam doživel! Človeku kar sapo jemlje, če se prikaže na dan in veter ga suče, da ni stopinja gotova. Bog te varuj, da bi tak dan prijel z golo roko za kamen ob cesti, kar koža bi ti ostala na skali.

Bergerja to ni motilo. Ni gledal za pot, ki je bila takrat še dosti slabejša kot danes, ampak drvil je kar naprej po šumi, ki se je takrat še dokaj gosto razprostirala tam gori.

— Le naprej, le naprej!

Hlapci niso bili posebno zadovoljni, kajti dovolj neprijetno jim je bilo poditi se sedaj po noči okolu, mesto se zariti v toplo ležišče.

On je drl le dalje in dalje, a pri tem ni pazil na pot, in tako so kmalu zašli v goščavo, kjer ni nikdo vedel, kje je.

— Hej, naprej, naprej, kričal je oskrbnik, ko je opazil, da se hlapci vpirajo in da ne gredo več veselo za njim.

— Tu ni poti, oglasil se je jeden.

— Kaj pot, to nas ne briga, le naprej — —.

In lomil je dalje po goščavi, a naenkrat je zavpil in izginil izpred hlapcev. Ko so ti prišli do tja, so opazili pred seboj dokaj veliko luknjo, kakoršnih je pri nas — svet je kraški — povsod precej dosti.

Hlapci so obstali, nikdo se ni zganil.

— Ej, kaj vruga bomo, nazaj pojdimo. Jutri je še čas, ta ne bo vtekel.

— Prav praviš, le nazaj, kdo se bo v tem mrazu podil tod okoli, ga že jutri dobimo.

Odšli so nazaj, počasi so se kobacali skozi gosto grmovje. Tu pa tam je zavijal volk, ki je iskal živeža za svoj prazni želodec.

— Še tega nam manjka, dejal je jeden hlapcev in zavzdignil težko sekiro — —.

XX.

Drugi dan so iskali oskrbnika.

Vreme je bilo čisto in jasno, a mrzlo, da je kar rezalo okoli ušes in nosa.

Hlapci so šli po sledu, koji se je od sinoči tu pa tam še nekoliko poznal in prišli daleč v stran od vasi, kjer je bila tista luknja.

Ljudstvo je zvedelo tudi o tem in kmalu se je zbrala cela kopa možakov in mladeničev, ki so šli vsi tja k tistemu „breznu“, kakor vsem tem luknjam in jamam pravijo naši Gorjani še danes.

Tudi Luknjičar je bil tam.

— Ti moj Bog, dejal je mož sam sè sabo, kam si prišel. Včeraj si še gospodoval tu, danes pa si tu notri.

Kakih deset metrov globoko je ležal Berger mrtev, polovico skoro zagreben v snegu in ledu.

Napravili so potrebne lestve in vrvi in hlapci in domačini so ga prinesli na vrh.

Potem so ga spravili domov, kjer so ga postavili na mrtvaški oder.

Tudi Mina je zvedela o tem in ubogo dekle je jokalo tako britko, da jo je stara Sedejka komaj potolažila.

Povedala je potem Jernejčku, da ni brat protestant, ampak katoličan, a da se že toliko in toliko let ni brigal za nič, ne za Boga in ne za njegove zapovedi.

Utrujena je potem zaprla oči, a ko se je Jernejče hotel odstraniti, ga je poklicala nazaj k sebi in ga prosila, naj gre h gospodu Antonu in naj ga prosi, da ga pokoplje na blagoslovljeni zemlji.

Rad je Jernejče to storil in tudi duhovnik je bil zadovoljen, da je tako.

Čez dva dni je bil pogreb.

Mraz je bilo in burja je brila, a vendar se je zbralo skoro vse iz vasi, staro in mlado, moški in ženske.

Zvonček v kapelici je tužno brenkal, veter je odnašal njegov glas daleč, tako, da se je tu in tam razločno slišalo zvonjenje.

Za kapelico je bil skopan grob.

Gospod Anton je molil „miserere“ in ljudstvo je molilo pol na glas. Potem je pokleknil in molil za dušo pokojnikovo očenaš za očenašem.

— Odpusti nam naše dolge, kakor mi odpustimo svojim dolžnikom — —.

Veter je pihal, glasovi so se slišali le pretrgano, zamolklo — —.

Obred je bil končan.

Gospod Anton je odšel s solznimi očmi v svoje stanovanje.

— Gospod, Tvoja volja naj se zgodi — jaz mu odpuščam. Mir bodi njegovi duši.

Tako je šepetal svečenik domov grede in ljudstvo, ki je videlo solze v njegovem obrazu, je čutilo ž njim, da jim je sedaj prišel mir in pokoj, kojega jim ne more nikdo odvzeti.

Tudi kovač je bil pri pogrebu. Ko je prišel domov je dobil Mino jokajočo v postelji. Slonela je na vzglavju in debele solze so ji tekle po bledem licu. —

— Mina, kaj ti je, vprašal jo je Jernejček. Zakaj jokaš? Je pač moralo tako biti, sedaj ne pomaga nič — in tebi to le škoduje.

— Jaz sem tako slaba ženska, ti ne veš, Jernejček, ti ne veš — —.

— Le pusti le, jaz že vem, kaj si — —.

— Ne, ne, ti ne veš Jernejček, ti ne veš, da sem bila jaz in edino jaz kriva, da si bil ti zaprt — —.

Skrila je glavo med roke, sram jo je bilo sedaj tega dejanja.

— Mina — kaj govoriš?

— Res je, res je ... Vrzi me iz hiše, ven me pahni, da zmrznem tam zunaj na polju, nisem vredna tvoje gostoljubnosti — —.

— Mina — — prijel jo je za roko in ji pogledal v oči,

— Saj ni res, Mina, saj nočeš iti od nas?

— Jernejček, Jernejček — — dalje ni mogla. Izvila mu je roko in se mu ovila okoli vratu.

— Saj te imam tako rada, oh tako srčno rada — —.

* * *

* * *

Lepo število let je že preteklo od takrat, pol-drugo stoletje je že minulo od one dobe.

Oskrbnika za Bergerjem ni bilo več na Gori. Kmalu po njegovi smrti so prišli boljši časi, prišla je tudi svoboda. Kmet je bil sedaj prost, desetino je sicer še plačeval, a razmere so bile čisto drugačne. Skoro vse iz onih časov je že pozabljeno, le tu pa tam je še kak mal spomin. Kjer so stanovali prejšnji oskrbniki, se še sedaj pravi pri „Flegarjih“ in tudi pri „Majerjih“ se še imenuje ena hiša. Luknja, kjer je oskrbnik Berger končal svoje nesrečno življenje, je še dandanes taka kot takrat in skoro vsak šolarček tam okoli ve za „Pergerjev brezn“. Spominjam se še dobro, kako mi je babica pravila, da je tam notri sam škrat, ki pride tudi večkrat ven v zeleni suknjici z rdečo kapico na glavi.

Gospod Anton je od takrat še dolgo živel na Gori. Prvi par, kojega je zvezal po Bergerjevi smrti, sta bila Mina in Jernejček, kojih kri se pretaka nekoliko tudi po mojih žilah. Hlapci Bergerjevi so večinoma odšli, nekaj jih je tudi ostalo, kar kažejo še danes njihova nemška imena. Mir se je vrnil v vasico, vse je šlo od takrat drugače in boljše. Kovač Sedej je še poznim vnukom pravil, kako je bilo, ko je gospod Lokar služil celih 40 let na Gori in kako je on prinesel blagoslov in mir božji med ljudstvo. Že v sivih letih se je gospod Anton ločil od svojih ovčic, katere je toliko časa pasel v znamenju miru in ljubezni.

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

COBISS 2

00000179468

O
te
na
b
la
2
ei
ol
Δ
o
ni

